Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ПlАЬРАСКА, 7 ДЕКАБРЬ, 1979 ШУ. ● № 146 (6121). ● Мах 2 кепиг.

XIара денна–хьинаре къахьегам!

Яхье а баьнна

Шалински районе керда яхка совхозаш укх шера планаrlа 815 гектара тlа комсаш дlайоrlа езаш я.

Xlанз массо а совхозе комсаш дlайоrlаш латт. Социалистически яхье хьалха ба «Зоря Кавказа» яхача совхозе къахьегамхой. Таханарчи дийнахьа цар 90 гектара тlа комсаш дlаеrlай план 80 йолаш.

— Тхо кхоачамбах lе дага долаш дац даькача толамех, — йоьх совхоза директора Ш. Алпазова. — Тхоай низашка а хьсина 150 гектара тlа комсаш дlайоrlа лаьрхlид оаха.

Эггара дикаrlа ха йолча хана удобренеш а тувеш, 210 гектар хулаш лаьтта кийчдаьд механизатореша комсаш дlайоrlара. Ала xlама доацаш дика къахьийгад А. Юнусова, Г. Джамалдаева, М. Висханова. XIара дийнахьа 150—200 процент норма кхоачашйора цар лаьтта оахаш. Механизаторий къахьегам белгалбаьккхаб ахчан премешцен карара кара телача цlеча вымпелашцен.

Лаьтташта планировка еча белгалбаьннаб опыт йола механизатораш И. Усманови, С. Эдиловн. Цар а шишша норма кхоачашйора xlара дийнахьа.

Комсаш дlайоrlача ца социйташ агрегаташка болх байт Л. Юнусовен Н. Курмагомадовен.

Г. Гатаев кертте латтача профсоюзан комитето дукха гlулакхаш ду яхь шераrlа йоаржаллийтара. XIара дийнахьа итогаш ю баьча баха. Xlаьта хьалхабаьннарий моральни а материальни а хьашташ кхоачашду.

Комсаш дlайоr l а р а ш т а юкъе яхье хьалхе яьнхай Л. Юнусова агрегата экипаже. Цуи трактора тlа цlе вымпел аrlа. Ден сердалонаrlа цар дlайоrl 10—12 зазар комсий га, планаrlа 6 зоар йоаrlача. Къахьегарга хьежа сий а ду. Цуи толамаш дувцаш «Молния» яха листокаш арахецн. эшшама xlара дийнахьа 36 сом преми а лу. Цуи эшшама тlаккхийча ала йоалаш я Курмагомадов керте латтар. Цар а тlехкхочашъю шоай нормаш.

Деташ гlоддаьна тlайцаб вайсовхоза къахьетамхоша ноябрь бетта хиннача КПСС ЦК Пленумо баь соцам. Кердача низаща социалистически яхь а йоаржаь къахьеташ ба М. Мусаева кулгалдеча бригадера болхлой. Царна юкъе шоай денхараш къаьстта дика кхоачашду Н. Мусхаджиева, А. Хаджиева, У. Габаева, М. Тайсумова, А. Джабраиловас, М. Шабазовас, Х. Чукаевас, кхьчар.

Тlадоаrlача шера хургболча хьункъама лард йоалаш боахкарий хьашташка хьожаш я совхоза дирекци. Чийболи дааршш лоаттаду мах а ца боаккхаш. Болхлоша баркал оал на кийчбеча З. Висхановайнен Т. Тайсумовайнен.

А. БАРЗАНУКАЕВ.

КОЛЛЕКТИВЕ ДИКАГlВАР

Цкъа санна массехаш шийна хьалхашка уллача чертежага а хьожаш, ше хьаьа йола оттаьд юст «Красный молот» завода шоллаrlача цехерча токара, коммунистически къахьегама ударника Фуражеровский Георгий Ивановича. Зlамига хьинна а гlалат валар кхер ма xlа на аьлча доазол арахьарча мехкашна дlайохьийтача продукцена лаьрхlа йола оттаьлаш я цо тахан хьеш араш. Из тхона хайра цеха начальника Аверин Виктор Григорьевича аларах.

— Ше хьаеш йола продукци дайи тlехдика мара ца хулийташ оамал йолаш ва тха заводе эггара дикаrlа лоархlаш вола токарь Георгий Иванович, — аьлар цехи кулгалхочо.—Ший тамаrlа а долаш продукци кийтъе эггара хьалхарчарца бокъо енай цунна. Цехерча токараща юкъе эггара лакхаrlа йола кхелаrlа разряд енай Георгена. Токара болхал совгlа цо дика lомабаьб сверловщика, расточника болх.

Ший опыт дlа а луш Георгей Ивановича токара говзал lомаяь итташ говзанчаш ба. Царех ба цо токара говзал а lомаяь, хlанз ший хьехархочунца яхь а лелаеш, xlара сменаrlа нормаш 180—200 процент кхоачашъеш вола токарь Юсупов Тlаус, звеньевой вола коммунистически къахьегама ударник Зайпев Алексадр, кхыбараш.

Шоай цехе меттел ерригача заводе а моллаrlа дlадоладеш дола нердадар эггара хьалха хьаллоацарех ва токара, коммунист Фуражеровский Георгий Иванович. В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга ше шера план кхоачашъяра эггара хьалхарчарца социалистически декхарш тlайийцар цо. Xlанзлехьа 1980 шера 22 апрелага ше шера план толашша кхоачашъяра ше денна йоаш хинал дукха хьалха чакх а даьккха. тlайоаrlача пятилеткa моллаrlча шера чотах къахьегаш ва из.

Ше укхаза къахьегаш волча пхийтта шера нагахьа шу дlадаьхийта ваи Георгий Ивановича нal-шиь рационализаторски предложени производствана юкъе ца йоалаш. Дукха ха йоаццаш цо еннача рационализаторски предложенех кийтъяь приспособлени дlаоттаьй массехк станоке. Цо торо хилийтай къахьегама овсарле лакхъе, кийтъю продукци дукха дикаrlа хилийта.

Цуи лаькха тlа лепаш я ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котваьннар» яха шиъ сийлен Знак, «Ийслаrlчен иттаrlчен пятилеткай ударник» яха шиъ сийлен Знак. Предприяте сийлен Улга тlа хьалтеха доал Фуражеровский Георге портрет, хlаьта цул цlи укх шера дlаьлаьнай предприяте сийлен книжка тlа. Итташ я тайпина сийлен грамоташ, лыха баркалаш.

Цу совгlаташа шийгара дlадехаш дар дукха хилар кхетадеча Георгий Ивановича лаьрхlад В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга тlайоаrlача пятилетка шин шерен ах шерен задани кхоачашъе, из диаза кхоачашдеш да.

В. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: токарь Г. Фуражевский.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ЛАКХЪЕ ДЕТТАЧА ДОАХАНА ПРОДУКТИВНОСТЬ

КПСС ЦК ноябрьски (1979 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакххехьарча Совета Президиума Председатела ковкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьло чlоаrlа деташ гlоздахьа, хьинар айдена къахьегаш ба «Грозэнерго» шоллаrlача электроцентрала энергетикаш. Цхьайтта бетта план хаипал хьалха кхоачаш а яь, планаrlа лаьрхlачул дукхаrlа аьнхай цар 5 миллион совгlа киловатт-сахьат электроэнергии. Уж толамаш даьхад хьинаре къахьегаш, оборудоване технологически режим нийса лелаярах.

Заданел тlех — 5 миллион...

Укх шера кхоалаrlча квартале социалистически яхье даьхача производствени хьокхамий итогаш йича ТЭЦ-2 коллектив республикански сийлен Улга тlа йихьай. Дlахо йодача хана а социалистически яхье хьалхара моттиг кхычунга ца кхачийта лерхlаш я из.

В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денна сийленца накъабахара энергетикашка лоаттабеча къовсаме хадданза хьалха латташ хиларца белгалбаьнна ба сменай начальникаш Е. Садовский, И. Токарев, турбинайи яьйи машинисташ А. Сусоев, Л. Эулкорнеев, А. Еремеико, мастераш А. Канарский, П. Рыжий.

Энергетика дезача денна къахьегама совгlат кийчдара кхы а хьинар айдаь болх беш ба укх деношка ТЭЦ-2 энергетикаш.

С. ХАЧАТУРОВ.

Хьайбай продукташ йоахилга, уж паччахьалкхенга йохилга алсамдаккхара даькъера доккхий декхараш латт района совхозашта хьалхашка иттаrlча пятилетке.

Шура алсамъяккхара тlадерзадьча керттерча гlуллакхех цаl да детта доахан сондахари царех эсалаrlа дараштa меттел дикача фух дола шинараш lалашдари. Xlанз укх сахьате геттара лоха я района комсий совхозашка деттача доахапа продуктивность. Нагахьа санна 1971—1975 шерашка юкъара лаьрхlача, цхьан lатто луш хинна шура 1845 килограмм хиннаяле, 1978 шера 1732 килограмм мара хиланзар.

Малаrlа да хьайоакхаш шура кхитта лаьгlъялара бахьан?

Гlулакх миштта латт вьта, xlара боахама шурий-товарни фермерча деттача доахах 30—40 процент дlахорча воспроизводствана а шурийна а пайдана дац. Цу тайпара дола доахан дlахо леладе пайдина доацараш санна хьа а къестадеш паччахьалкхенна дукха дlачутела дезар. амма из де йиш яц. xlана аьлча цар метта дlаоттаде дикача фух а долаш, дикача доахана санна шура лургйолаш дола шинараш дац.

«Советский» комсий совхоза шурий-товарни ферме 60—70 етт ба 15 шерагара 18 шерага кхаччалца ха ьына. Уж доахап дахк, xlаьта шура дац. Миштта латт гlулакх «Ингушский», «Малгобекский», М. Горьке цlераrlа совхозашка.

Детта доахан эсала хилча lула юкъера дlа xlана дахац уж аьнна даьча хаттара лу жоп цаl да: цар метта дlаоттаде кхыдараш дац.

Деттача доахана продуктивность лакхъяра де дезар — xlара денмара, кхета меrlара селекцион болх. Къаьстта теркам тlабахийта беза дикача фух дола шинараш хьалхедара.

Миштта кхочашду из декхар тха боахамашка? Духхьал дlаала йиш йолаш дац — геттара во.

Хьоцаргба вай, масала, шиь боахам. «Ингушский» совхозе. ЦСУ даннеех лоархlаш, xlанз бугlе даха ха йолаш 121 шинара да, царех 1975—1976 шерашка даьб 51 шинара да. Хаттар отт, дийь шерал а тlех ха яьина уж доахан lодеш lаьсий а доацаш, луш шура а йоацаш, доакхар а дехааш xlана кхоаб боахамо? Цу факто хьахьокх унказа селекциони болх эсале латташ хилар. Отчетии даннеех, цу ремонтни lулах таханарча дийнахьа бугlе хинна доахан деррига а 56 мара дац. Цул совгlа, боахаме терхалдеш дац къона доахам. къаьстта продуктивность лоха йолча къаьолча доахана метта дlаотта дезаш дола племенной шинараш кхедарен леладарея технологи.

«Советский» комсий совхоза шурий-товарни ферме бугlе дахка ха йолча шинарах lул даьдац xlанз а. кхьдолча катийча доахана да уж, зоотехнически учет лелаеш яц. xlаьта из деррига а хьайбаш леладари царна lухьал дарен бокъонаш эггара воrlча тайпара телхаяр дерxlа дезаш а да.

Нагахьа санна цу боахама шинараш кlеант-дукха а воспроизводствана мегаргдолаш дале, геттара кхача тайпара да вокх боахамашкара сурт. Укхазара бугlе дахка ха йола шинараш дозалга а ондалга а диллача стандарташта тарлуш дац (цу юкъе ва «Луч» яхача комсий совхоза ферма). Xlанз укх сахьате цар дуа доакъар эсала а кхе а да, уж миштта леладу хьожаш лоаттабеш цхьанкха а тlахьожам бац зооветспециалистий оавlоархьара.

Кхы дикаrlа дац дукхача боахамашка фуна леддача бугlаьнта ду lулал а. Уж геттара во лелаю.

Керттера зоотехникаш, ветеринари лораш, юкъерча звеноцара специалисташ, шурий ферма заведующеш дукхаrlча даькъе башха теркалдеш бац хьалда лостам а болаш шинараш кхедарах дола дош, боаrlача бесса теркам тlабахийтац искусственни осеменена. Из болх дерригача боахамашка шелшеrlа лелаш ба. Се lаьсий-м къаьстта леладе а кхеде а ма дезий, lодича деза lул шоай а долаш.

Кхаба деза уж цар lоьнуддуар lохьача, чакхдоахача шура еча органий болх тоабергболча тайпара. Ремонтни lулахара нагий доахан кхаба деза керттерча даькъе нерата-шерагашка болх дикаrlа байтача мошача, гlомачи, баьцарча доа къ ара ш к а. Духхьал миттa леладеш хилча мара хьалхедулургдац лакха продуктивность йола детта доахан. Уж lодича деза бугlе доеrlача ханага кхачолла племенной шинараш хьалкхедаро технологи дерттlа кхоачашъеш, дукхха кхьдола хьалаш бокъонца чакхдоахаш хуле, вай боахамашка долаш да дукха шура лучу доахана эсалrlа хургдоаца нагий доахан хьалкхедара эшаш мел дар.

Амма цу берригача балхах пайда баргбац, нагахьа санна вай хьайбаш тешшамеча доакъара базацен дикача хьалашцен lалаш ца дойя.

А. КАЛОЕВ.

Малгобекски района юртбоахама управлене керттера зоотехник.

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО 1979 ШЕРА 11 БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВЕДЕНЕШ

(проценташ)

	Продукци мехкала яккхар	Валови продукци	Къахьегаман оьзарна
Республике гlолла	100,9	100,0	100,6
Ленина орден лелаю «Грознефть» производствени объединени	101	102	104
Грозненски ремонтно - механически завод	102	103	103
Химически реагентий Карабулакски завод	102	102	101
«Севкавнефтегазразведка б о т к а» яха производствени объединени	102	106	104
Кlоарга йоаллача йоахалах пайда эца Къилбаседа-Кавказски управлени	106	106	106
«Грознефтеоргсинтез» я х а ч а Грозненски производствени объединени	104,1	99,2	99,3
«Нефтехимавтоматика» яха Грозненски завод	101	100,5	104
«Красный молот» завод	100,8	100,8	102
«Оргтехника» яхача Грозненски производствени о б ъ е д и н е н е «Электроприбор» завод	100,9	100,7	100,3
«Промавтоматика» яхача lилма-производствени объединене опытни завод	103	102	101
«Пищемаш» завод	103	102	101
Гl. Ахриева цlераrlа йола «Электроинструмент» яха завод	102	102	100,3
«Трансмаш» завод	102	104	105
Электромеханически завод	100,8	103	99,0
Гудермесски мединструментий завод	100,0	96	97
Ацетонови завод	105	103	104
«Грозэнерго» районни управлени	100,4	100,5	103
«Терек» яха Нохч-Гlалгlай производствени объединени	100,7	92	97
«С о ю з а в т оматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завод	102	103	102
Радиотехнически завод	99,0	94	98
Электроремонтни завод	100,4	100,4	100,4
В/о «Вторчермет»	99,5	101	103
Цемента завод	96	90	91
Грозненски кьанбетонни конструкцей завод	100,2	96	97
Нохч-Гlалгlай карьероуправлени	100,0	98	101
Грозненски ремонтно - механически предприяти	106	106	109
«Чечингсельстрой» треста кьанбетонни конструкцей завод	101	100,0	108
Гlишлон материалийн гlишлон кихтерен Аргунски комбинат	100,2	104	106
«Чечингушводстрой» гlишлоннъеча управлене Аргунски кьанбетонни хlамай завод	106	109	97
«Чечингушводстрой» гlишлоннъеча управлене ремонтно-механически мастерской	100,0	100,0	96
Рудни йоаца гlишлон материалаш йоахен чакхйоахен Карабулакски завод	102	106	112
Хьуи боахама управлени	104	107	98
«Автоспецоборудование» яха опытно - экспериментальни завод	103	103	105
Мехкарьер	104	104	101
Назрановски трикотажни фабрика	100,4	96	96
Шийни производствени объединени	102	103	100,8
Когa гlирса фабрика	103	104	105
Грозненски даьтта доаха завод	104	105	108
Шекара завод	110	107	109
«Консервплодоовощ» яха Нохч-Гlалгlай аграрно - промышленно торговни производствени объединени	96	98	99,0
Дудха комбинат	100,5	102	104
Шуоай промышленноста объединени	103	103	101
«Чеченингушвино» объединени	103	102	102
Нохч - Гlалгlай ялата продуктай производствени управлени	102	102	99,0
Грозненски эксперементально-механически завод	101	103	103
«Сельхозтехника» республикански объединени	104	102	101
«Металлотара» завод	90	90	98
Протезно - ортопедически предприяти	104	101	101
Вlарган дайнарий общество	102	101	102
Къора-меттала барий общество	101	101	105
Издательствай, п о л и г р а ф и к. книжни торговле гlулакхашта йола управлене	103	106	107
«Чечингушпромстройматериалы» яхача производствени объединени	98	98	98
Кхачан промышленноста министерство	106	105	104
Моттигерча промышленноста министерство	101	96	101

Нохч-Гlалгlай АССР статистически управлени.

СССР ФИНАНСАЙ МИНИСТЕРСТВЕИ СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БАНКЕИ

КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тlадиллара СССР финансай Министерстваи СССР Госбанкои оттадаьд 1949 шера арахийцача халкъа боахам юхаметтаоттабарен дегlабоалабарен йиълагlча паччахьалкхен займа облигацеех ахча дlадалара хьалхара кхаж 7 декабре Москве дlабахьа. Тираже ахча дlалургда 500 млн. сома маьха облигацеех.

Тиража официальни таблица кепа теха хургья центральни газеташ тlа 24 декабре, хlаьта кхажа юкъеенача облигацеех ахча дlадала доладергда укх шера 25 декабре.

КЪАХЬЕГАМА ДИКАГlЙОЛА МЕТОДАШ lОМАЕШ

«Сунжанефть» НГДУ техника цlаrlа хилар къахьегама дикаrlйолча методий школа. Цу школа балхаца даькъа доацаш вар управленера мехкдаьттен газа йоаха 22 оператор. Цига lомайора мехкдаьттен газа йоаха воккхаrlвола оператор Подолякин Григорий Григорьевич керте латтача социалистически яхье хьалха латта № 27 йолча групповой установка коллектива опыт.

Теоретически занятеш а еш, ший болх дlаболабир дикаrlйолча методий школа № 27 йолча групповой установка къахьегам вlаштlехь баккхара. Мехкдаьтта доахачара технически нердадарех, вай мехка мехкдаьтта доахача къахьегаш болча цlи хезача мехкдаьттахоех, вай мехкара а республикера а мехкдаьтта промышленность дегlаохара перспективех лаьца докладаш йир школа кулгалхочо, мастера Н. П. Летинкова, консультанта, промыслен воккхаrlволча инженера И. Н. Холопова.

Цул тlехьаrlа школе даькъа доацаш хиннараш баха хилар № 27 йолча групповой установке балха моттиrашка къахьегам миштта вlаштlехь боахкх хьожаш. Воккхаrlвола оператора Г. Г. Подолякина дийцар установка балхах, дика производствени хьокхамаш даха миштта вlаштlехьдоал.

Къахьегама овсарле лакхъяра керттерчарех цаl да производства культура лакха хилар. Цудухьа групповой установерча болхлоша даим хьла езаш йола порядок хулийт, хадданза нийса лелаю технологически режим. «Сунжанефть» НГДУ № 27 йолча цу групповой установке эггара хьалха юкъейоалаьй весовой дебитомер, автоматически «гребенка», цо торо хулийт автоматически режимаrlа установка болх беш йоллашехьа а скважине мел мехкдаьтта да хьажа. Производствана юкъехувлача технически нердадараша аттача бохх установке болх беш барий къахьегам.

Установка болх боаrlача боарамаrlа дlабехийтара кlеанига лоархlам болаш гlулакх дац цига болх беш мел бараш установке дукхача хана дента къахьегаш хилар. Шоайла эшаш дола гlо - новкъостал деш, опыт дог раьза лохаш дlа - кха луш къахьегаш ба уж. Хьинаре къа а хьегаш дика производствени хьокхамаш доахаш хилар ца белгалбаьнна ба мехкдаьттен газа йоаха операторш В. И. Борзенко, В. М. Корчиков, И. А. Самойленко, Н. В. Касанов. Пхийтта шу дисад балха моттиг ца хувцаш воккхаrlволча оператора Г. Г. Подолякина укхаза къахьега. Установке дlаоттаьа мел йолча оборудоване а езача обвязка схема тlехдика йоа цуина. Шийна хоаш дар сlоаrlа раьза волаш дlахьех цо новкъостаьта. Групповой установке къахьегаш мел бараш коммунистически къахьегама ударникаш ба.

Установка кулгалхочо Г. Г. Подолякина жоп делар школе даькъа доацаш хиннарашта даьча хаттарашта. ГУ-27 коллектива балха тlа шоашта зедена дикадареш белгалдаьхар массане а. шийсдена цхьадола кхоачамбоацареш а дийцар. Уж дlадаьхача установка коллективо доаха производствени хьокхамаш кхы а дикаrlа хургхиларах дийцар школе даькъа доацаш хиннарашна.

Д. ИВАНОВ.

«Сунжанефть» НГДУ техническа информаце яа вола инженер.

Советий мехка гlолла

МОСКВА. Фега гlолла биллача наькъо вlашаrlйийлай Московски тха хьувзача фабрика цехаш. Предприяте болх бе йоаллаенача транспортеро дlадоахарга цехашка бийдал кулг-кара кхухьаш дац балхаш. цхьайолча операцешта механизаци ергья. Из дарца коллективо толаме кхоачашъьйай производствана комплексни механизаци яра пункт. Предприяте технически эргаикхаро торо лургья пятилетке наха аша товараш арадецара аша продукци ахазза дукхаrlа хилийта.

ЛЕНИНГРАД. Нагахьа мара ца нийслу книжкаш корадаьд Ленинградски университета lилмахоштен студенташта-филологаштен. Северная Двина яхача хин йисте гlолла ухача юрташка экспедици еш вар гулъяьча XVII—XVIII бlаьшерений уникальни изданеша вlаьхеrlа яьй вуза lилман библиотека нагахьа мара ца нийслуча ка! айя рукописни отдел. Яьннара биъ бlаь совгlа издани я мехка йоккхаrlчарех цаl йолча университета книгохранилище.

КИЕВ. Яь яьнаш Украине йоккхаrlчарех цаl йолча Къилбаседа Рогачински хиш дехкача система шоллаrlа аргlа. Мелиоратораша Запорожски области Гагарина цlераrlча колхозага дlаденнад тlехьара эзар гектар хиш дехка лаьташ. Тешаме хьункъам лургболаш иза xlара шера бlаь эзар совгlа гектара шерлу республике.

КИШИНЕВ. Кишиневски трикотажникий клубе вlашаrlтехача ялх шу даьннача музыкантий ансамбла эмблема хилар «Колокольчик» яха сюита. Из берашта совгlата елар ленинградски поэта М. Яковлевен къонача молдавски композитора Е. Дубосарскен. Верий коллектива цlи тиллаш цига дакъа лоацарех дувцаши йола нерда производствени юкъейоаrlа къонача гражданашта лаьрхlа хьанхелачa вокальни цикла.

ЛЕНИНГРАД. Навигаци чакхъяьннай В. И. Ленина цlераrlча Волго-Балтийски хин наькъа тlа. Водникаша кхы тlа а дlаккхачийта мовьхаш дlадахьа эзаргьер итт эзарнел совгlа вагон. Трасса тlа йlаьстан юкъек гуйра чаккхйоалаш низ болча лединоледех пайда эцаро торо елар навигаце ха йlаьхъе.

ХАБАРОВСК. «Дива» аьнна мах я беш хьанйцай Амура бердий йистошкарча лаьрхlачa теплични боахаме «кизгана кlалхара огородаш». Уж xlанз ткъо эзар квадратни метр я. Приамурье лаьца нйкъ ба лаьрхlа теплични боахамаш хьаде аьнна. Тlайоаrlа пятилетка чакхйоалаш уж шоззаа гаргга дукхаrlа хургья.

(ТАСС).

ТАСС ХОАМ

Кхьча мехкаща — Варшавски договора членаща барт а бь консультаци а яь Советски правительства тlаийцача решене ма яххара, укх шера 5 декабре дlадоладенад ГДР-ера СССР территоре тlа 1500 саг вола хьалхара тlема доакъош герзаш а техника а йолаш хьадоаладелга. КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела ковкъоста Л. И. Брежнева дlахайкадаь Центральни Европера советски эскараш кlезигдела чакхдаккха ерхl 1980 шера сентябре.

Советски правительства ГДР гражданашта, республика партийнии паччахьалкхенн кулгалхошта баркал оал уж Дай-мехка дlаболхаш хиларца советски бlухошца векарий доттаrlали социалистически солидарности шоай хилар хьагойтарах.

НАХА КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ ТОАБЕШ

ПРОФСОЮЗАШИ КЕРДА САГ ХЬАЛКХЕВЕЛГЕИ

Профсоюзни организацешка лоархӀаме дакъа кхоач керда саг хьалкхевара даькъе парте шийна тӀалхашка оттадь декхар кхочашдеча. Цу хьакъехьа шоаш беш бола болх дикка эргабаккха декхарийла ю уж укх карарча шера май бетта арабаьннача «Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» яхача КПСС ЦК соцамо а. Цу тӀа белгалдаьннехад, шоаш беш бола кхетамен культурно-массови болх профсоюзаш кхы а хьадагӀеи корта болашагӀеи белга Ӏалаш а деш, из вахарца айхьагӀа бувза, боахамен политически дешаш практически чакхдаха дезаш йолга.

Керттера уйла цар сен тӀаьхийта еза аьлча из тӀаьхийта еза кхетам балара деррига гӀулакх комплекси хьисапе оттаделга тоадара. Цу даькъе шоашкара пайдане гӀулакхаш гойташ йола профсоюзий комитеташ кӀезига яц. «Электроприбор», «Промавтоматика» НПО, «Красный молот», СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химически заводий профсоюзни организацеша наха кхетам балара йолча тайп-тайпарча балха формаехи методаехи пайда ийбу, къахьегамхой профессиональни говзал лакхъяра, уж нравственно дог-цӀена хилийтара коллективашка эшаш дола морально-психологически хьалаш хьадара йоакхо ю. Новкъостий хьисапе дӀа-юха леладеча гӀулакхий лард я укхаза хӀаравар доагӀар дизза шийгара а ший новкъосташкара а хьадехош хилар, социалистически ях шерра йоржаар, нах морально а материально а хестабара дика вӀаштӀехьиккха система хилар. Цу дерригие аьттув боалийт цу коллективашка шерагара шерага шоай балха планех лоархӀие, дӀахо кхы а чоалханегӀа дола декхараш кхочашде.

Бакъда, профсоюзаша нахаца беш бола берригa кхетама болх хьайца цун эффективность хила ма йоагӀара яц, е вешта аьлча цар низага хьежжа хьабеш бац из. Из ала доагӀа «Грознефть» объединене, «Октябрьнефть» НГДУ, «Грознефтегеофизика» треста, «Старогрознефть» НГДУ профсоюзни комитетех. Укхава массахи шера цкъаь цкъа шоай заседанешка дийцадан къахьегамхошта идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам баларца дувзаденна дешаш. ХӀаьта цартара доагӀар хьа ца дехаш Ӏеш я цар партийни комитеташ а.

«Идеологически, политико-кхетама болх дӀахо тоабарах» болча соцам тӀа белгалдаьнехад, марксистско-ленински дешар берригача идейно-политически балха лог хилар. ХӀана городера хӀара шоллагӀа вола профсоюза член политически дешар Ӏомадеи на. ХӀаьта юкъарчал йоацаш профсоюзаша дакъа а лоацаш вӀашагӀъеллача 1002 экономически школе шоай эшкеш лакхъеш ва 23479 саг, 482 коммунистически къахьегама школа — 10092 саг.

Цу дешаро новкъостал дир 602 встречни план, 48094 эзар къаьст-къаьстан групповни социалистически декхараш, 10775 экономе лицевой счет оттае, къахьегам дикагӀа вӀашӀехьбаккхара производства эффективность лакхъяри 3199 предложенеш юкъейоалле.

Толаме болх беш я экономически школаш «Красный молот» заводе. 324 ладувгӀархочох 83 процент бараш коммунистически къахьегама ударникаш ба, 90 рационализатори 79 хьехамчен ва. ХӀара кхоалагӀчо дакъа лоац производствена доал деча, боахама дукхха проблемаш къестаеча.

Иштта дика вӀаштӀехьдаькхад экономически дешар Старогрознески бурув тохара балхий управлене, Нохч-ГӀалгӀай тӀиншошъеча управлене СМУ-7, «Промавтоматика» НПО, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химически, ацетонови заводашка.

Цунца цхьана А. Шерипова цӀерагӀча Грознески мехкдаьтта чакхдоахача заводе, Старогрознески технологически транспорта управлене, «Грозтрубопроводстрой» треста СУ-11, № 1572 йолча колонне занятеш наькха безам тӀагӀоргболча тайпара вӀаштӀехьъяхац, вахарцеи коллективашта хьалхашка латтача декхарашцеи айхха ювзац.

Города предприятешкарча болхлоехи специалистехи дикка дакъа хӀана эшаш йола экономически кийчо йоацаш ба. Иштта, соахка Старопромысловски районе материальни производстве къахьегачарех 6 эзар саг экономически дешара юкъеозанза вар.

Иштта, профсоюзий терко эшаш гӀулакх да болх беш барий юкъараобразовательни боарам лакхбелга а. 30 шу даланза бараша юкъе кӀезига бац юкъера образовани йоацаш а цхьаннахьа ца дешаш а бараш.

Профсоюзий лоархӀам айбара хетаеь парте горкомо ньча пленумо цӀенхашта хьадийхар профсоюзни организацешкара экономически дешарцара бехктохкам айбелга, ма хулла дукхагӀа къахьегамхой цунна юкъеозилга, занятеш балха практикаца ювзаш чакхйоахилгеи цига хьайцача знанеех вахаре шерагӀа пайда эцилга Ӏалашделгеи.

Парте хаддаиза дӀадех профсоюзашкара къахьегамен производственни дисциплина чӀоагӀъелга. Укхаза эгтара доккхагӀа дар эгтара хьалха коллективах шийх тийша да. Профсоюзни организацей балха практике йоаш я общественни влияни яра тайп-тайпара формаш: къахьегамен болхлой сийлени советаш, кадрай общественни отделаш, эуламаш ца хилийтара еча профилактика советаши штабаши, новкъостий судаш. Дукха ха йоацаш КПСС ЦК «Правонарядок лораелга тоадараи бокъонаш телхаерца лоаттабу къовсам чӀоагӀбарах хьакъехьарча» шийи соцем тӀа цӀаькха а белгалдаьнехад цу дерригнех кхы я дикагӀа пайда а эшаш, вай кхетамца тарлургдоагӀача гӀулакхаца лоаттабу къовсам чӀоагӀбе безилга.

Бакъда, цхьайолча коллективашка хӀанз а Ӏемабац дисциплина телхаерашкара, харцахьа леларашкара доагӀар дизза хьадеха. Из ала доагӀа эгтара дукхагӀа цу тайпара кхоачамбоацараш нийсдалийтача «Грознефтеоргсинтез» объединене, «Терек» фирма предприятеех, дукхагӀолча гӀишлон организацеех.

Халкъа боахама меттел наха шоашта а геттара чӀоагӀа ше ду тӀехдаькхха корта бохабу малар малараша. ХӀаьта цхьайолча предприятешка къаракъа тӀехьбаьнараш кӀезиг ца баларал совгӀа тӀахкеташ боагӀа. Царех я Октябрьски бурув тохара балхий управлени, Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъяра управлени, ПАП—3, 4, 5. Цар профсоюзни организацеша къахетам ца беш хан-ханнаьа цар гӀулакхаш шоай заседанешка, собранешка дувцаре, харц гӀулакхаш лоергдоаца хьалаш цу коллективашка хьадь даларе из иштта хургдацар.

Цунца цхьана наха кхетам балара болх тӀаберзаба хилийта беза хӀара саг советски законаш довзаши цар сий деш хилийтара. ХӀаьта из Ӏалашдара шерра боаржабе беза правовой кхетам балара болх. Укхаза пайда эца боагӀа дикача лекцех, чулоацам болча хаттарийн жопийн сайренех, конференцех, шоай кепайоазонах, кхыдарех.

Дукхача профсоюзни организацеша де доагӀар дац нагирхошта къахьегама кхетам балара, царна болх бара, салаӀара эша хьалаш хьадара. Из бахьан долаш каст-каста балха моттигаш хувц цар, къаьстта профессионально-технически училищаш чакхъяьхараша. Из гӀулакх бокъалгахьа дакхара чӀоагӀа дукха де йиш йолаш ба хьехамчий.

Бакъда гӀишлон, транспорта, машинашъеча, иштта кхыча доакъой предприятешкара профсоюзаш кхоачам болаш терко еш яц наставничество лерттӀа дегӀанхувлара, хьехамчий даим дешаш хилийтара, царна эшаш дола новкъостал лоаттадара. Цар балха пайдане опыт йоаржара кхы а дукха де деза цар.

Профсоюзашта хьалхашка лоархӀаме декхараш оттадьд нах бахача беча массово-политически болх тоабара даькъе а. Социально-экономически дегӀаахара планаш, коллективни договораш уттадеча хана нах бахача микрорайонашка общественни клубаш, цӀе уголокаш, агитплощадкаш, дешархой цӀаллагаш, чоалхане доаца спортивни гӀирсаш хьалдара хаьдда дола гӀулакхаш царна юкъехкахьийтара профсоюзни оагӀонгахьара цӀенхаштта тӀахьожам хила беза. Иштта, йоаккхо е декхарийла я уж керда общежитеш хьалъяйтара, йолаш ярта лерттӀа лелайтарах цига наха эшаш бола салоӀам хилийтаран.

Культура дукххача учреждений балха чулоацам къахьегамхой хьашташа дӀа ма дехара боацилга вайна хоаш да. Культура учреждеех санна цу даькъе бехк баккха боагӀа профсоюзех а. Цар дукххача клубашка, культура ЦӀеношкеи Дворецашкеи кӀезига хул наькха безам тӀагӀоргбола массови мероприятеш, къаьстта шоаттен кӀирани денопика. Царех цхьараш алхха кинофильмаш хьокхарх кхоачам бањ Ӏеш я. Дукххача предприятешка шоай художественни самодеятельносташ яц.

Партийни организацей кулгалца уж кхоачамбоацараш дӀа а доахаш парте Карагандински обкомо профсоюзашта кулгалдарах лаьца КПСС ЦК тӀайнача соцамо дӀа ма деххара керда саг хьалкхевечара шоай лоархӀам лакхбе беза профсоюзаша.

А. СКРИПЧЕНКО,
парте Грознески горкома оргготдела заведующе заместитель.

ХӀаране ший декхар кхетадеш хилча

• **ФОТОРЕПОРТАЖ** •

«ХӀара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагӀа шерра социалистически ях йоаржаьча СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грознески химически завода болхлоша тӀагӀертта къовсам лоаттабу производства эффективности балха дикали лакхъяра. Цу даькъе дика на йоалаш къахьегаш ба предприяте дикагӀа лоархӀача № 32-Ш йолча цеха химикаш. Цхьа бутт дӀабахийтац цар пачхаьалкхен плани тӀайнца декхарийн тӀехкхоачаш ца деш.

Цеха коллектива болх боагӀача боарамагӀа дӀабахар дукххача даькъе тийша да ремонтникаша беча балхах. Из дика кхеталеча ремонтникаша Лупу Георге, Данилин Григоре, цеха механика Панченко Геннаде йиллача хана ремонтни балхаш йисте на доахаш, балха тӀа хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъялийтаи. Хаддаиза технологически оборудоване болх бергбола хьалаш Ӏалашду цар. Цудухьа «Пачхаьалкхен дикала Знак» йола этилови спирт хӀара бетта пленал совгӀа эрахеца вӀаштӀехьдоал цеха коллективе.

Шоай декхараш даим цӀени диззан кхоачашдеш хиларца укхаза белгалбаьнна ба «В» яхача сменера боахкагӀйола аппаратчикаш Муликова Надежда, Самарцева Ирина. Цеха производственни хьонхамаша юкъе дизза дакъа а лоацаш, шоаш мел кийчъю продукци лакхерча категорех мара хилийтац цар. Дунен дикагӀйолча стандарташта юкъе яха йола бӀаьш тоннаш продукци планал совгӀа кийчъяй цар укх шера.

Завода ОТК эгтара дикагӀа лоархӀача лаборантех цаӀ я коммунистически къахьегама ударник Шовхалова Людмила. Вай мехка а доазол дехьарча мехкашка а дӀайохьийташ йолча продукцена тӀаьхонам лоаттабара бола болх беш я из. Ший декхарех тӀехдика лоархӀаеча цо цхьаькха тайна брак чакхъялийтац. Массаза а ший ханнахьей нийсси хул цо продукцена еш йола анализаш. Иштта йолча комсомолка, лаборантка сий ду дукххача химикаша. ОТК дикагӀйолча болхлой цӀерашйоахача хана эгтара хьалхарча цӀи йоаних Людмилай.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) аргӀанна йолча аппарата е езача ремонтах лаьца дагабоалаш ба ремонтникаш Г. Лупу, Г. Данилин, цеха механик Г. Панченко; шоллагӀча сурта тӀа: шоаш даьхка производственни хьокхалаш тӀехдика хилар дегаш гӀоздаьнна ба боккхагӀбола аппаратчикаш (аьрдехьара аьттехьа) Н. Муликова, И. Самарцева; кхоалагӀча сурта тӀа: кийчача продукце анализ еш я ОТК лаборантка Л. Шовхалова.

С. ХУТАЕВА суртааш.

Кхетам балари образовани

XXI БӀАЬШЕРЕН СПЕЦИАЛИСТАШ КИЙЧБАР

«Эгтара доккхагӀа долча дош доацарех цаӀ» да аьнна дар 1929 шера «Файнэншл таймс» яхача лондонски газето эгтара хьалхарча советски пхе шера планах (дагадоххарагӀа аьлча, 1929—1932 шерашка толаме кхоачашъяьча). Дешара массе тайпашта цо лаьрхӀараш бегдоахар, из шоай мукъагӀа ца а дуташ оттаяьча ассортиментагӀа «хьаькъалаши кулгаши кийчде» гӀертилга да а яхаш. Цхьан хана мел нах эшаргба хӀанз хоалургдац, из конъюнктурах тийша да, хӀаьта цӀаькха а бакъду из балхазле хиланза ярг ца хиларо... кхаш. Цу хана цхьанена а хетацар СССР-о из кхы цӀаккха юха а йоагӀаргйоацаш 1930 шера дӀайоаккхаргъя аьнна. «Йоккха депресси» йолча хана Малхбузехьа из цӀаккха ца хиннача боарамга кхоачаш айеннача метте.

Планировани елга хӀана СССР-е хинна а Ӏац массазара гӀулакх, кадраш хьалкхеелга пачхаьалкхено нийсдеш вӀаштӀехьдахар ше иштта хила ма доагӀара дола хӀама санна лоархӀ. ХӀаьта советски опыт дерригача дунен тӀа Ӏомаеш я.

Вай экономисташ дог тийша ба: специалисташ мел эшаргба пачхаьалкхе чулоацаш цун тӀахьожам болаши бокъонца лаьрхӀа а плана юкъедихьа а хила деза. Дукхха шераш хьалхагӀа а тӀехьа. ДӀауйлаел оаш оашош, тахапара школьникаш, студенташ 80—90-ча шерашка болх бе болалургба, хӀаьта пенсе тӀа бахи ха XXI бӀаьшерена хургья цар. ХӀаьта цу цхьан ханна индустре лоархӀамегӀара доакъош 10 — 15 шера геттара кердадаха лаьрхӀа да. Хувцалургъя экономикаи культураи ерригa сфераш, хӀаьта царца цхьана эшаргйола массе тайпара специальносташ а. Болхлочунга фу кхоачаргда цунах?

Цу хаттараш жоп дала новкъостал ду прогнозаша.

ГӀУЛАКХАШ ЧАКХДАХАР ДУХЬА ДӀАХОРДАР ВӀАРГАГОР

Дешар хьехара тактика йӀаьххача ханна йолча тенденцешкара хьайоагӀача стратеге белгалъеш я. Хьаэшаргда вай экономикера структурни толамаш. Масала, продуктивность селлара лакхъенна йоллашехьа а, юрта боахамо хьалхагӀарчул дукхха а кӀезигагӀа дӀаех къахьегама ресурсаш. Индустрена ют цо уж, хӀаьта производства, бӀарча хьанийцача, — производственни йоацача сферана. Низаш дехьасехьа доахаш дӀауттадеш да балха къаьст-къаьстача секторашта чухьа а: профессеш хьа а хул, дӀа а ювл. Модернизаци, технологе хувцамаш мишттад аьлча, цкъа хьачулаьца знанеш хьалхагӀа санна бӀарча бӀаь шера тоъац хӀана. Цудухьа шоеш мел йоаннхача хана Ӏомабала а кхы говзалаш Ӏомае а ха деза выпускникашта. Вай мехка цу гӀулакха хьалхагӀе а кийчбу уж.

XXI бӀаьшерена юкъарчал доацаш хинна а долаш хинна а Ӏилмацеи цунна гӀулакх дарцеи бувзабенна хургба, гучох, дукхагӀа бола болхлой. НТР хьаькъало балхий еррига оагӀош чулоац. Заманца тарлуш дац: «Уилаe ца евзаш бола болх беза болхлошта», «конвейера дас» Генри Форда яьхачох. Вай мехкарча болхлошта социологически хаттарашка диллича, примитивни гӀулакхал, массаза а яхар мо, чоалхане деле а, гӀойленагӀа хет сакъердаме, инженера е техника боаламе уйлае йиш хулийташ дар. Дукхачар доккхий творчески толамаш доах, кхыметтел шоай мукъа ха а цу гӀулакхага йохийт цар. ВӀаши нийсъергьа вай укх тайпара цифраш. Дипломаш йолаш бола инженераша Ӏилмахойи дукха совгӀа-эшашагӀа боацаш 5 миллион ба вай. ХӀаьта Ӏилма-технически обществашка, изобретателийи рационализаторийи Еррига союзни общество, 19 миллион член ва. Цу даькъе болхлой а болаш. Вай пачхаьалкхене хӀара дешархочунга уйлайта, из творчествама тӀаверзаве гӀерт.

Цхьаькха а. Лай мажарг санна лакхлу знаней объем. Долче, тӀа-тӀа готтагӀа йола специализаци хилалза аргйоацаш я-кх? Цхьабакъда, из кӀезигачох дукхха ховча, чӀоагӀа дийшача туптакха «профессиональни кретинизм» йоаллаш хилара кхерам болаш я. Цу тӀа а знанешта интеграци хила а йолаешнай (духхьал математически лингвистика, экологи, кхыраш хьанийцача а). Кхоане шерра профиль йолаш болча специалисташка хилар тӀехь-тӀехьа дукхагӀа бакъдеш да. СССР-е уж кийчбаро шийна чуловц хӀама кхетадара, дуне доазара, нравственни, эстетически оагӀош, общественни вахаре, художественни самодеятельносте, спорте дакъа лоацилга. Берригa а массе тайпара а кхетам хьагуча а боахаш, советски образоване системо лерхӀ саг массе оагӀорахьарен цхьатарен, духовно а физически а унахцӀена хьалкхевелга.

Уж принципаш чакхйоах цо массе метте, хӀана аьлча из массанега дӀанхоачаши долла хӀама чулоацаши я.

ПЛАНОВИ ОБРАЗОВАНИ: МЕЛЛА ХАЛОНАШ ЯЛЕ А ВӀУБЕННА ДЕГӀААХАР

Вай мехка дешара керда шу дӀадоладаьд 100 миллион гарггача саго — берашна а кхийначар а. Цу даькъе предприятешка, учреждешеша, кхычахьа кийчбечен говзал лакхъечеи системе (керда профессеш Ӏомаяр, квалификаци лаккъяр) — 40 миллион хила мегача наха. Уж 1940 шерарчул шозза совгӀа дукхагӀа ба. Цу юкъа бахача наха юкъе дешархой 25 процентагара 27 процентага кхоачаш дукхагӀа хинпаб. Из иштта хила доагӀаш хӀама да. 1930 шу хьатӀакхоачаш массанега а юххьанцара образовани йоаккхийтилга оттадир вай мехка, 1958 шу хьатӀакхоачаш — массанега а бархӀ шера, хӀаьта хӀанз — массанега а юкъера образовани. 2000-гӀа шу хьатӀакхоачаш массанега а лакхера образовани яккхийтарах дола дош отта мег аьнна хеташ да. Шаьра, юкхаши кхарткгаши йоацаш, ба никъ? Ай мичара, бац. Из планагӀа дегӀаухилга проблемаш йоацаш дац, хинна а дац.

Цхьабакъда, мичча бесса из дале я, хаддаиза керда декхараш уттадеши кхоачашдеши хьенай советски образоване система мел дукха халонаш хьалхашка уттарах. Хьалхарча пятилетка шерашкен вайх 20 миллион саг вийна Сийлахь-боккха Дай-мехка тӀом чакхбаьнна дукха ха яладехьеи чӀоагӀа Ӏадиташ хинна квалифицированни кадраш ца тоилга дӀадаьнка дукха ха я. Лакхерен юкъера специальни образовани йолаш бола болхлой укх тӀеххьарча 50 шера 50-эза дукхагӀа хинпаб вайцига, 40 миллион сагага дӀа а кхаьча. Бакъда, цу тайпара темпаш дӀахо хургьяц. Холуш да нах кӀезиглуш богӀилга. Къахьегалуш бола балха нах берригаш е хӀаха бац аьнна балхаш деш ба. ХӀаьта 1981—1990 шерашка 4 процент мара бебаргбац уж, 1971—1980 шерашка 18 процент биибача метте «ТӀема бало» — Ӏоду бераш из бахьан долаш 60-ча шерашка шоллагӀа кӀезигдаларо тьахойтаргда шоай дар.

Цу хьалашка къаьстта лоархӀаме да программии никъ лацар. Кадраш кӀезигдукха а ца тоъар е совъялар безача маьха хул общества. Ерригача эшача профилашка кхоачам хилал уж дӀаоттае хӀана укх сахьате вӀаштӀехьдаьннадац металлурге, горнодобывающи мехкдаьттан индустре, гӀишлошъеча, транспорте, юрта боахаме. Цу доакъошкара я вешта коалисенин балхазлои ца йовзача, тӀехь-тӀехьа дукхагӀа, къаьстта я малхбоалехьарча районашта, кадраш дӀаехача ерригача вай советски экономикера а динамикии прогресс-м ювца йиш яр, бакъдар аьлча. Цхьабакъда, бакъдар бакъда ца аьлча раргдац: хӀанз укх сахьате бизза пайда эцаш социалистическа хьаьашка программии никъ лелабара торонех.

1978 шера тӀайнцабар «Специалисташ кийчбара еш йола планировани аргаькхха тоаяра а лакхерен юкъера специальни дешара заведенеш яьхарех халкъа боахаме пайда дикагӀа эцара а хьакъехьара» СССР Министрий Совета соцам. Цу тӀа белгалдаьдар кердадараш лахеран къестадаран тӀадерзадаь хаьдда гӀулакхаш, перспективни наькъаш. ТӀадиллад 1990 шерага кхаччалца йолча хана СССР экономически социальнои дегӀайоалаяра Керттерча лостамий проекта тӀа берригача халкъа боахамии къаьст-къаьстача экономически районаштеи, къаьстта а керда вӀашагӀйохкача территориально производственни комплексашта, эшарга хьежжа специалисташ кийчбара а вузаши юкъера специальни дешара заведенеши дӀанийсъяра а комплекси план кийчъелга.

Уж а кхыдола а гӀулакхаш хӀана чакхдоахаш да. 2000-ча шерага кхаччалца оттаьльнай Ӏилма-технически прогрессеи цун социально-экономически тӀехьалени комплекски программа. Пачхаьалкхен планироване зӀанара юкъера лоархӀаме чӀуг а хинна дӀаотташ латт из, цо кхы а дикагӀа тоаю планировани.

Лев БОБРОВ,
АПН обозреватель.

Социалистически интеграци лелаш я

ЭНЕРГЕТИКА ДАЬКЪЕРА ЦАӀ ЙОЛА ПОЛИТИКА

Энергетически кризис хьалха а санна Ӏойоалашъян малхбузехьарча кепайоазон оагӀонаш тӀара. ХӀанз комментатораша йоах, цу кризиса моргаш глобальни масштабе гуллуш я дунен тӀа. Советски Союз а кхъера на йоанкхаш. Цар оарца доах социалистически мехкашна энергетически хьасташ лиъкъаш а латт, хӀаьта СССР мехкдаьтта дакхара темпаш лохьяла мегаш а я яхаш. Цу хьакъехьа хоам бора, масала, дукха ха йоацаш «ХьатӀадоагӀача шерашка дунен мехкдаьтта рынок» яхача ЦРУ доклада тӀа.

Хоаш ма дарра, Советски Союзе кӀезига я ала гӀерташ бац доагора - энергетически баланс нийсьело хилар а мехкдаьттен кхыйола энерги йоалла хӀамаш лакхача боараме дӀаухийташ хилар а бахьан долаш хьалхашка утташ йола халонаш. Цхьабакъда, лакхе дийна малхбузехьарча пропаганда шийхалаш цхьаккха а кӀийле йолаш дац. Хьаьацаргъя вай алхха цхьа факт. 70-гӀа шераш доладеннача хана гӀоттадир «Союз» яха дунеп халкъашта юкъера газопровод хьаьяра дош. Дунен энергетически боахаме гучаьнна тенденцеш ховшахьа торкал а я. СЭВ членаш долча мехкаша бозрргамагӀа дийкъар кийаш, хьожайир средствааш. Дага а баьнна къоастайир болх бе йоалалийтаргйола хапаш доаца аьлча, де мел дезар дир газа тоатод пунах пайда эцарашра ханнахьа дӀакхачийтарай СЭВ членаш дола европейски мехкаш доагӀолча тайпара дефицитни доагорца Ӏалаш дараи.

Цу тайпара йола доагорен энергеи даькъе вошал долча пачхаьалкхеиаша йоагӀача хана а бартагӀа а цхьана гӀулакхаш леладара практика тӀа - тӀа шерагӀа яржаш латт интеграце хӀанзарча ханярча этапе. 1990 шерага кхаччалца йолча ӀаьххачА ханна лаьрхӀача энергетически программа проект оттаеш. СЭВ членаш долча мехкаша терналийр доагора-энергетически проблема эволюци, хӀаьта содружества пачхаьалкхенаш на энергех пайда эцара лакха боарами низалаш цахаддаш дегӀаухилгеи Ӏалашдара навкъаш белгалдаха а хьенар.

Массанена а хоаш да, СССР мехкдаьтта дакхара керттера центр малхбоалехьеи къилбаседехьеи хьинай хӀанз — маршрозара хила а чоалхане а йолча районашка. Из бахьан долаш, дувцилга йоацаш, халагӀа хилад доагор эшпача дӀакхоачадара гӀулакх. Иштта, Малхбузен СибарегӀе — Малхбоален Европа яхача маршрутагӀа мехкдаьттанеи газаи транспортировка яра хӀаравр кхо эзар километр йолча «Союз» яхача лаьттанна кӀалхарча магистралал йӀаьхагӀа а йолаш йола массехи трубопровод йилла езаргъяр.

Вошал долча мехкаша шеко яц, кхетаду, СибарегӀара рузкъа карадерзаде советска наха мел хала да. Цар хьинаре дакъа лоац СССР территоре тӀа энергетически проекташ чакхйоахача, шерра боаржабаьб электроэнерги йоаккхаш доагор ма чогга кхоадаран производства сферанашка дӀаухийта электроэнерги теттара кӀезигъяран тӀехьара болам.

ЛаьрхӀа да электроэнерги яккхарга дӀадохийтача чӀоагӀача доагора дакъа алсамдаккха цун лоха калорийность йола тайпаш тайпа кӀор, сланцаш, лигниташ, — йоахама оборота юкъеоза. Лоха калорийность йолча доагорица болх беш йолча электростанцешта эксплуатаци яра даьгъерча СССР опыто хьахьекхад, эгтара дарегӀа энерги сланцашца болх беш йолча электростанцешна телаш хилар. СЭВ европейски мехкашка кхерани тайпачен кӀорий, лигнитий, Ӏалама запасаш 105 миллиард тоннага кхоачаш я. Цу кладовойх пайда эцаро торо хулийтаргъя керда йоахкала электростанцеш доагорица Ӏалашъе.

Энергетика даькъерча СЭВ целевой программа еррига гуча йола резерваш юкъеззой. Программа керттера аспект — электричества кердa атомни фабрикаш хьальяр. Тахан Советски Союзал совгӀа дунен «ядерни энергетика клуба» чуйоагӀа Болгаре, ГДР, Чехословаки. Гаргарча хана расщепленни урана энерги хьаеча мехкашта тӀаьхкетаргъя Венгри. ТӀаккха аргӀа — Куберa, Польшера, Румынера АЭС.

1990 шу тӀакхоачаш СЭВ европейски мехкашкарчен (СССР йоацаш) Куберчен атомни станцей юкъара аьл 37 миллион киловатт хургба. Иштта дӀакадаь да йӀаьххача хана йолча целевой программа тӀа. Из да АЭС юкъара низ хӀара тӀехь тӀайоагӀача пятилеткагӀа шозза совгӀа тӀабеттаалургба яхилга. Из декхар кхоачашдара социалистически содружества пачхаьалкхенаша белгалдаьхад дукхха цхьана дергдола гӀулакхаш.

Иштта, Советски Союзи СЭВ-ага гӀоллирча цун партнерийи энергетика лоархӀам а бӀаь. Волгодонске хьалль йоалаш латт «Атоммаш» завод - гигант. Шийна а кхыча социалистически пачхаьалкхенашта а атомни техника хьаю Чехословаке. Цу гӀулакха карарча пятилетке бархӀ миллиард крон хьохадаьд республико. 1979 шера аьхки СЭВ мехкаша кулгаш яздаьд АЭС йолча оборудованена кооперации ярахи вӀаши лоаттаярахи йолча дукха мехкаш чулоацача соглашенена.

Энергетика даькъера цаӀ йола политика оттае шоай безам хиларах дукхаза занятенеш лый малхбоалехьарча мехкий лидераша. Цхьабакъда, цу наькъа тӀа дукха ха лоаш нийслу капиталистически пачхаьалкхенашта валютни кризис, инфляци, мехкдаьтта монополей яра конъюнктура. Мехкдаьтта импортах шоай хьал совдаккхара пайда ийбеш йола монополеш а энергетически проблемаш кардинально къестадара, къоастадаь аьлча, атомни электростанцеш хьалъяра темпаш алсамъяхара духьала латтараш.

ХӀанз укх сахьате тайп-тайпарча бахьанегӀа, хоам бу прессо, консерваци яьй ФРГ кхаь станцена, промышленни тоне тьаеш яц Австререн Швецерен эксплуатаце дӀаялла мара за сташ кийча йола АЭС-аш, «Три мейле» аварe хилча деза болх ца байташ соцаьй США массехк атомни станцин.

Царна юкъе дика хоалуш я экономика боахама планови система кӀийлен тӀа латтача социалистически пачхаьалкхений говленаш. Дунен халкъашта юкъе къахьегам социалистически бекъара принцип юкъе а йоалаь СЭВ мехкаша коллективно йоакхо ю хӀанзарча а тӀехьа тӀадоагӀача я ноахалашта болча пайдана Ӏалама рузкъах кхетамца пайда эцара деша.

Ю. СИНЯКОВ.
(АПН).

ШИ ДУНЕ—ШИ ВАХАР

Вай доттагIий гIулакхаш

ГДР: НАХ БАХА МОТТИГАШ ТОАЛУШ ЛАТТ

ГДР къулбехьа хозагIа ярех йолчу города Веймара центре гIолла тахан дIаволавелча теша хала да деррига а цхьа иттех шу хьалха укхаза хиннар мел чIоагIа дигарIча оагIорахьа кушаденнад. ХIанз города центр елакъежаш санна хеталу: сийрда цIе беса, шаьньа беса, кIайцIе — иштта да хьалха цхьа сирла бос мара боацаш хиннача Веймара бесаш тахан. ДIадахача 5—7 шера 400 совгIа нах чубаха цIенош административни зданеши реставраци я аь тоададь укхаза, цу даькъе города цIи дерригача дунен тIа дIахазийта йола Гете, Шиллера, Листа, Виланда музейш а йолаш...

Вай хана башха тамаш е езаш хIама дац къаьнара памятникаш юхаметтаоттадар, бакъда цу даькъе шиъ баплхалонаш йолаш я ГДР. Республике къаьнара къаьстъкъаьста памятникаш «къоньдаь» ца Iеш бIарчча городской комплексаш а «къоньхо». Иттех шу хьалха укхаза кийчъаьяр мехкарча 22 города центральни районаш юхаметтаоттаяра йола программа.

Цу тайпарча городех цаI я бархI шу дола Шверин—ГДР къилбаседа - малхбузехьа улла город. Города историечуъ цIаккха хинна хIама дац хIанз цига деш латтар: исторически памятникий бIарччача комплекса реконструкци еш латт города центре. ГIишлонхоша, архитектораша, художникаша де лерхIар — из хозагIа хургдолаш цIенош тоаделга да.

Цунна цхьана городской районаш юхаметтаоттаяра программа оттаьча автораша дицденнадац цига бахача наха эшараш а. «Тхоай городий центрех шоай тайпара музейш е лерхIаш дац тхо. ХьалхагIа а санна нах баха районаш шоаш йолчча юсаргья. Бакъда реконструкци яьчул тIехьагIа хьалха йолцаш хинна еррига вахаре эшаш йола паргIатонаш хургья цига», — аьлар города Эрфурта керттерча архитектора Вальтер Нича.

В. АБРОСИМОВ,
ТАСС корреспондент.
Берлин.

Хошимин — Вьетнама Социалистически Республика къулбехьера йоккха политически экономически центр — Ленинградана вошал ледедеш я. Цу городий цхьатара довцаш хIамаш дукха да, бакъда дукха да юкъардараш а. Уж шаккхе а фордашта йисте яда. Вьетнамски советски къахьегамхой бувзамаш сенах латт аьлча, уж латт цIенача дег тIаро, вийха доттагIал лезадеш, вIаьин гIо деш, дIаьоха гIулакхаш деладеш хилларах.

СУРТА ТIА: Хошимина порте вIаши уллув къахьегаш ба советски вьетнамски донсраш.

В. ВУДАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Венгерски химикий город

ДIаяхача хинарча шиъ исторех донихал де йиш йолаш яц венгерски город Казинцбарцика. Бакъда хила йоаггIача тайпара тахавел йоккха хоанеи я цуя. Ткъаьаттъ шу хьалха Шайо яхача хи чIожа, мехка къилбаседе, ВНР химе эгара хьалхара предприяти хьалъе йолайир, цунна юхе хьахиа йолаелар город а.

Казинцбарцикан Будапештан юкъера шиъ бIаьи ах бIаьи километр — венгерски масштабашка диллача из дикка йоккха юкъ я. Укхаза, промышленни Б о р ш о д с к и краe, хIанз буллаш латт хIанзарча хана республике эггара кердагIа барех бола автомобильни никъ. Цун цхьайола участкаш мара йистеньашене а Казинцбарцике сихха дIаккхьачар тхо.

Тхо чудаьлар дукха йоккха йоаца гуйрап кхоллар а кхелла латтача гаьнаша къайлальккха йола тамашийна паргIатачен цIеваьчен городе. БIаргагуш яр дуккха скульптураш. ХIаьта из Венгре моллагIдар санна хIама а да. Укхазарча городашкеи юрташкеи гIолла тIехвоала саг масса хана, а цецвоал дукхача монументех. Казинцбарцике тхо дIаккхачалехьа тхьалха Килиана цIерагIча майда тIа оттаьнар «Горабаьрий - спортсмен» яха скульптура. Цхьаькха хIама а дар цига дика хоалуш — хьалдеш латта дукха гIирсаш. ВСРП городской комитета секретарагара Йожеф Сенегентгара хайра тхона Казинцбарцике — Венгре эггара динамичнегIа дегIайоагIача городе — баха нах 1970 шера 28 эзар саг, 1975 шера—32 эзар саг, укх шера февраль бетта шовзткъа эзар саг совгIа хиннаьга.

Бакъда, иштта сиха дукхагIа баха нах хулаш латтаи хиларо наха чуIе цIенош сихха хьалде дезача оттадаьа гIулакх. ХIаьта цу гIулакха индивидуальнии кооперативни гIишлош хьалъеш хилар боккха лоархIам болаш я да укхаза.

Горкома секретари яхачох мехка вахаре цу города лоархIам беш хилара тевIал ду Казинцбарцике хулача къамийн дунен хальтаьшта юкъерчен вIашагIкхетараша, чахйоахача мероприятеша. Масала укхаза хиннай дунен халхаьата юкъера театральни фестиваль. СЭВ членаш долча мехкий социалистически городий берий сурта выставка, фотовыставка, къамий педагогически симпозиум, химически промышленноста болхлой самодеятельни искусства выставка.

Лажа, бакъда, Казинцбарцик эггара хьалха химикий город я. Тхьай пхиъ шу хьалха укхаза химически гигант хьалъеча хана вар со укхаза. Укхаза кхийтар сох цу хана хьалъеш латта гIишло сога хьахьокхаш хинна саг. ГIишлон управлене болх бечо вар цу хана Атилла Папп, хIана городерча библиотека заведуюци ва. Хьальеш латтача комбината хьалхашка оаха даккхийта тха фотографи а хьахьекхар цо. ХIанз мерда город уллача моттиге цу хана цхьара ара яь ихаш оагIорахьа Бюкк иха ловзеш, вокх оагIорахьа — Шайо яха доза хий а долаш.

Бакъдар аьлча, комбинат-м цу дерригача шерашка хьалхин лаьттай. Дукха ха йоацаш хьалхьа шиннай полихлорвинил арахецаш йола цун цхьаькхо цхьа завод. Из хIанз Европе тIанзарча хана эггара кердагIа ярех цхьа предприяти я. Цун продукци ийо СССР-о, кхьа вежарашха дилча мехкаша. тIаьра иштта Японе, ФРГ, Англе, Австре, скандинавски латиноамерикански пачхьалкхашка.

Н. ЗАБЕЛКИН,
АПН соб. корр.
Будапешт.

Мехкдаьттахиме промышленность дегIайоагIа

Румыне Мидиа-Наводари яхача моттиге болх бе йолаенвай мехкдаьтта чакхдоаха завод — карарча пятилеткагIа Румыне Социалистически республике хьалъеш ярех йоккхагIйолча предприяте — комбината эггара хьалхара объект. ХIара шера из чакхдоахаргда 3,5 миллион тонн мехкдаьтта.

Еррига а кердача комбината чуйоагIаш хургья 27 производственни о б ъ е к т. ХIанзехьа а болх беш я азота фабрика, теплоэлектроцентраль, хий цIендеш йола станци. Кастта болх бе йолаургья шера 200 эзар тонн этилен арахецаш хургйола установка. Хьалъе лерхI порт. Дукха ха йоацаш Петрите, Ворзешите. Плоеште болх бе йолаеннача комбинаташка хьеэна Мидиа-Наводарера предприятеи промышленноста из дакъа дегIадоаладара керда этап хинна дIаттай.

ХIанз СРР чакхдоах 27 миллион тонн гаргга мехкдаьтта. Ерригача химически промышленноста производства боарамера мехкдаьттахиме дакъа 1980 шера лаьккхургда. 1975 шера 48 процент мара ца хиннача, 60 процентага кхоачаш.

(АПН).

ЧССР. Къулбехьарча Моравие хьадийллад къоаношта лаьрхIа керда цIа. Цу тайпара болх беш пансионаташ дукха я мехка.

СУРТА ТIА: къоанош салоIаш дола цIа.

ЧТК—ТАСС сурт.

Алапел совгIдар

Болгаре городе Старо-Загора я «Загорка» яха кий доаккха завод. Цун продукци гIехдика хиларца белгалйоалаш я. ГIулакхах кхеташ болча наха оал завода коллектива толамий дIоагIа говзал, технологи никъе лелаяр, цхьаькхе кхоен цIена хилар, производстве эстетика лелаяр да, аьле. КхыбIараша тIатох боккха лоархIам болаш да къахьегача коллектива, цун хIара члена администраце а профсоюзни организаце а йоазаэ еш хилар, аьле.

Укхаза болх бераш дукхагIча даькъе кхалнах ба. Оршот дийнахьа Iуйрийна балха боагIаш бола дукха нана шоай берий кулг а лаьце завода кхоачу болавy. Из гIулакх юкъанца тамашийна хет: предприяте кхоа хIана яьй берий учреждениеш! Бакъда цига хинначул тIехьагIа кхийтар со «Загоркех» уза дукха делегацеш из опыт хьаэца уалгах.

БIарччача кIирагIа, салоIа денош доацаш, доллача хIаманца Iалашдиь а, опыт йолча воспитателий бIаргIала а долаш бераш хулаш йолча берий комплекса корпусаш гонахь комсаш чIIаш, аллеяш ишалшцен кIотаргашцен хозаькь я. Бераш ловзача площадке дошо беса, Iаьржача форда йистерча «Солнечни берег» яхача курортера ена гIум уля. Йоккхача козача бассейна чу чкъаьрий лел.

Дунен халхьаьшта юкъерча бере шера завода болхлоша бераш детсадем ясеннаи лелашарах цхьа кепиг а лаь, чунах дIадодар деррига а предприяте шийна дIагIайцад.

ЧIоагIа тарках тIаозаа да укхаза кхы дукха дар а. Масала, бытовой корпусе болх беш болча кхелнахе шоашта парикмахерски, косметически салон, цергашта дарба ду кабинет, медицински пункт, тика филиал я. ХIаьта, заводской столове санна дуккхача тайпара дуа хIамаш тIедолаш мехо кхыметтел городерча ресторане а наггахьа мара ниислургьяц: дин тайпара эггара хьалха дуаш дар, берэl тайпара шоллагIа дуар, кхаь тайпара кхоалагIдар. Бетта болх беча сего дуача хIамах дIалур деррига а барзI пев мара дац, из зул алапех ткъоалагIа дакъа миссел.

Отпуске болаеча зама коллектива членашта уж салоIа болхача моттиге дIабига а юха цIабоалабе а предприяте транспорт ву, хIаьта путевка мах а е беррига, а цхьа дакъа предприяте теь, спортивни мероприятеш, кхыча городашке экскурсеш вIашгIехьйоаь. Шерра яьрока я укхаза художественни самодеятельность. Гредици а хинна дIаттад Старо-Загора гвама йоацаш уааела «Марица — Востом» яхача теплоэлектроцентрале болх беш болча советски специалисташца цхьана салаIара сейречаш чаккйоахилга.

— Сенах дIатох предприяте уж еррига расходаш! — Цу тайпара хаттар дир аз директорага, завода ветеранага Моня Марковага.

— Эггара хьалха, — аьлар цо, — хьатIабоагIача пайде план массаза а тIехкхоачашьо оаха: тха продукци тIехдикеи чIоагIа къердаши я. Цул совгIа, хьона хезе хила а тарлу, болгаре бола бе йолаенна шоаш шоаша Iалашбара системе оалаш яр. ХIаьта тха, масала, боккха подсобни боахамба: оранжерея, парникаш, комсий беш, фух дола доахан кхоаба (должа кхооб уж) ферма. ХIаьта, йолаш я тха тхоай отчиня, чаьрахьй боахам. Цу деррига хьатIабоагIа пайда тхоай социальни Iалашон программе кхоачашъярге дIабохийт оаха. Из алапена IотIакхета дикка дукха дакъа да. Тхо долча болаш яц бахкара дIабувлаш нах дIоахара хьакъехьара проблема: цхьан теши предприяте болх бе чкъукоер дуккхача шерашка укхаза болх беш, шиъ говзал лаьккхьеш, йоккха говзал йола специалист хила дIоат. Цудуьа тха къахьегам бертате ба, хIаьта тха заводской марка де а доагIаш сий деш я.

Бакъда, из да а да митта.

А. КАЗЮКОВ,
АПН соб. корр.
София.

Капитало доал деча мехкашка

ЦХЬАЬБИСАРИЙ ОБЩЕСТВО

Париже, Марселе, кхыча дукхача французски городашка тахан бIаьш эзараш а миллионаш а нах бах. Бакъда дукхагIча хана цу йоккхийча городашка баха нах боарам боацаш цоаш цхьалоархIаш, хьаш дар де аьна дIакхайсарех лоархIаш ба.

— Дукха, теттара дукха нах ба тха хозача городе сат вахаш йоацача гIайрен тIара Робинзонаш шоаех лерхIаш, — аьлар сога цIеа вовзаш волча художника Жан Эффела.

Цун уж деташ дагадехар сона столицерча улицагIарча «СОС!» — цхьоал» яхача клубе ваха вешаш гIулакх эттача.

— Цхьоали къаьста хилари — уж хIанзарча вахара йолаш йола оамалаш я. Цу лазарашца къовсам латтабеш да тхо, — дIадоладир шиъ дувпар бехамеча клуба секретаршас. — Цхьоали хIама бе-башха ца хетара французашта тIаккхуш да балха, цIагIа, отпуске, хIара гIа мел боаккхача хана, хIара минуте.

— ХIама бе-башха ца хеташ а йист ца хулаш а хилар тха оамал а хиниа дIаэттад, — йоах клуба психолога Роже. — Уж оамалаш йоацаш вола саг аIаьарех лоархI, е эггара кIезигагIа валле тамашийна саг лоархI. Сиха оамал йолча мехка къулбехьарча саго автобуса чу шийна уллув вагIача сагага къамаьл доладича иттаьш нах цунна цIимхара бIарахьож, цул тIехьагIа къамаьл сецаде дезача в оттаву. Кхыметтел шийга гIолла новкъа воагIа саг хьагарга гIертача а дегабуам беча кхаьчаб нах. Каст-каста улицашка гуш ба алхха никъ хатта безам болаш юхасенача сагагахьа дIа ца хьожаш тIехьбувлаш дIауха нах.

1961 шера Валь д'Оре хьайийллар Франце эггара хьалхара «СОС! ДоттагIал лех аз» яха контора. Тахан цун телефон дийнахь а буса а болх беш я. 90 психолог сатийна ладувIаш ва клиенташка. тIаккха цар хьехар ду. Мехка 31 городе болх беш йолча цу контора алхха 1977 шера дIаязваьа новкъостал дехаш вола 200 эзар саг. Цун клиенташта юкъе кIезига бацар ис шийна теха боабе гIийртараш а. Из тамаш е езаш хIама дац, — ладу журналиста Ф. Дешана. — Франце-м хIара денна ше шийна теха 40 саг да».

«Цхьаь бисараштен къастарашчен новкъостал ду аз», аьнна «Либерасьон» яха гIазете гIолла дIакхайкадь хинад. Iил цIи йолча медсестрас. Цхьан бетта цуктара новкъостал дехаш 250 саг вена хиннав из йолча. Уж берригаш а хьабе болх боаца, кхе нах, кIаьбиса корагIбаьяна, чуIе цIа довна нагий нахи мехкарийн бар, яхаш дуьц цо.

Цхьоал тIаотт алхха торо йоацача наха — иштта а олабезам ца беш статистика еш йола вывод. «ПаргIатача дунен тIа» — боцьо йоацача пачхьалкхене — къахетам боацаш Iоаткъам бу сага, дош ца хеташ из футтара ву.

— Дагара дар дIадувца йиш яц са укхаза мара. Бера хана деш бате хьал яж айеш лела Iемав со, — леткъаш вар сох кхийтта масса хана клубе ухаш вола Боб.

Психолога Роже «дарба» деш йола 24 шу даьнна стенографистка Франсуаза шин сахьата пунга «шиъ дагара дар дIадувцаш хул» ТIаккха тIормига чуда хьадоаккх 50 франк ахча. «Укх бIехача дунен тIа цхьаккха а саго мах боацаш ладувгIаргдац хьога. Iовдала-м да из хьай дагара дар дIадувцарех мах бала безаш хилар»

Наха тIалаттача Iаьнах, кхы мел долча хIамах а санна пайда бе гIерт. «Цхьоала рыноке» къаьстта дика пайда эц брачни конторашо. ХIанз уж 1800 я 2500 — 3000 франках моллагIа ха йолаш бале а цхьаь бисача наха гIо дергда оал цар. ДоагIачул совгIа ца доаккхаш а Iаь уж, йоах журналистка А. Гайяра.

Цхьоал, эгонам йолаш, къа ца четаш хилар сага унахцIеноина цIенхаштта Iаткъаш хIама да, 1964 шера денз 1972 шерага кхаччалца йолча хана хIара шера наха юаш йола сатем луш йола, антидепрессивни, стимулирующи молхаш кхоззa дукхагIа хинпай. Вхь миллион гаргга саг ва Франце психологически лазарашта дарба дайташ.

«Дьяр дуаш йолча общества» уже бу нах. ДIалла йиш йоаца кризис тIаэттай цунна Дукха ха йоацаш французски кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Ж. Франсуа Понсе белгалдаькхар Малхбузера моральни кризис массане а сагото е езаш хIама хилар. «Моральни кризисах» дийцад президента В. Жискар д'Эстена а.

— Цу кризисо — доача беса хьахьокх буржуазни общество боцьо йоацилга, масала, французски общество, — аьлар сога Французски коммунистически парте прафски франце — Деррига Iаьдал кхач лелаш хилча граждански бокъонаш я яхилга ца дерриге а цхьаккха доаца да. Сага гонахьа чаьхул искусствени яьсса моттиг. Йолаш йола шиъ тороаш маррга дIахьоккха йиш йолаш вац из. Теле а кино а экранаш тIара тьахьокх ниш миллионераш хестабу. Тха обществера мугIарера саг укх шин хIамах цаI харжа деза... кхачаяв — е доллача хIамах дог дуллилга е коммунисташцен беррига цIена уйла йолча демократашцен цхьана бокъонна йолча демократена тIехьа хьинаре къовсам лаьттабеля.

В. КОРОЧАНЦЕВ.
(ТАСС).
Париж—Москва.

Алхха официальни даннеша хьахьокхачох Австре бIаьш эзараш нах ба хIара бетта хьатIабоагIача пайдах боаха ца луш. Къаьстта халача хьала тIа отт къонай-пенсионераш. Практически цхьаккха тайпара торо яц цар моллагIа а хьабе болх лаха. Цу тайпарча наьха хьал кхы а халача оттаду дуача хIаман мах кхаш лакхлуш доагIаш хиларо.

Укх пенсионера (сурта тIа), але доагIа, аьттув баьннаб: кIезиг-дукха пандар лакха хош ва из. Из бахьан долаш шийна дая хIама доаккх цо.

Ю. ВЫХОДЦЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДАИМ ХИ ТIА БАХАРАШ

Дукха миллионаш нах бахаш йола Египта йоккха столица — Каир пабарах еннача хана египтянаша «бахр» — «форд» оалача Нила Iаьржача хи тIа гIолла шортта, гата доацаш долалу цхьаьна кемилгаш. Бийсана ха яхача хана эггара халагIа дола балха ди дIадоладеча чкъаьрий лувцарий кемаш да уж. Дийнахьа бIайха хьежача африкански малхах тIаьшта кIали хи йистерча тростникий Iийнен хьулалу уж. ВIалла цIа болхац уж. хIана аьлча лодие — из цар цIа а цIенче а йоландаь.

Цунах теша хала да, бакъда бера хана алапи даккха моттиг лохаш шоаш баьча моттигашкара дIабаха чкъаьрий лувцараш шераш а цхьайолча хана итташ шераш а доахаш шоай иташцен б о р а ш ц е н шоай лодкашке бах. Духхьал шоаш дийца чкъаьрий дохкеи шоашта бая кхача эцен мара кар тIара Iо ца бовзаш. Лодка тIа наб ю цар, дукха човлхане боаца яхача а кийчбу— кхеш, дуга, хох, цигга тоаю чкъаьрий лувцара эша хIамаш а. Укхаза, лодка тIарча массехк квадратни метр мара йоацача моттиге хиддаьза къа а хьегаш хьалкхув школа яхар фу я хоаш доаца берах.

Чкъаьрий лувцараша оал, вIалла дIаярг йоацаш «къел шоай лодкашка чуеннай», хIана аьлча нийсхо йоацаш чкъаьрий, дохкача рынкашка леладу гIулакхаш дукхагIча хана товара даькх декхар хьарчаш хул.

Укх шера дуккхача чкъаьрий лувцарашка аьннад хIара лодкана тIера пачхахьалкхе на 75 фунт ахча тела деза аьна. БIарччача дийнахьа л и й ц а ч а чкъаьрех ах фунтага кхаччалца ахча ца доаккхача ниха иззал дукха ахча тела хала да.

Г. ШЕЛЕНКОВ,
ТАСС корреспондент.
Каир.

АНГЛИ. Хана къона йоацача укх кхалсага цIи йовзаш яц. Боккъалдар аьлча, из башха лоархIаме дац. Цун деррига вахар мехка бехача дукха эзараш болча къоаной дар санна хьабе болх лаха гIерташ, двар Iалашде гIерташ лоаттабеча къовсаме дIадиа.

Цун геттара вIамига пенси халла мара кхоачам беш дац квартирах, коммунальни гIулакхех, хилаза яргIйоаца кхачан продукташ эцарга дIадахийта.

Мехка хIамай мах хадданза лакхлуш доагIа. Цудуьа пенсионераш даарген доагоргеи дIадохийтар я кходанза балац.

АДН — ТАСС сурт.

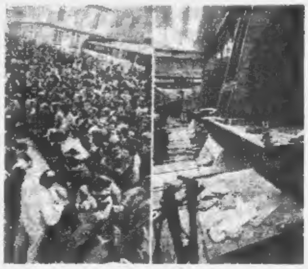

ФРАНЦИ. Бельфорерча «Альстом — Атлантик» яхача компане заводий болхлоша-машинашъераша хьнаре къовсам лоаттабу заводий дьинца, материальни хьали къахьегама хьалани тоадел га дIадехаш.

СУРТАШ ТIА: 1. Машинашъераша забастовка льй. 2. Предприяте яьсса цехаш.

ТАСС фотохроника.

Байха американцаш

США мехкдаьтта монополей штаб-квартире каст-каста хьатIадоагIача пайдаи итогаш ю. Къаьстта дукха пайда бенаб укх шера кхоалагIча квартала. Из квартал а миллионаш болча американцашта бензина, цIеноши дIоахдара эшаш долча мехкдаьтта доагора маьхаш тIатеха квартал. МугIарера американцаш бовхаш мехкдаьтта монополешка кхаьчача пайдаша кхыметтел Вашингтон а цецъаьккхар. 20 компанегара отчет хьайийхар правительства. «Крисчен сайенс монитор» яхача газето дуьйлаш доладоккхий пайдаш даха кхыметтел мехкдаьтта промышленносте а миста вIаштIехьдаьнад лашхар дехаь. Отчет хьайийхараш юкъе я дунен тIа йоккхагIъярех йола мехкдаьтта корпораци «Экссон» а. КхоалагIча квартале цун цIенача пайда боарам 1,15 миллиард долларга кхаьчар. Из да соахка яу хана хиннача цуннийсбича пайда 118 процент лакхбеннаб яхилга. США нскоре чуъ эггара хьалха мехкдаьтта корпораце цхьан квартале баьккха цIена пайда миллион долларал тIехбаькнаб укхаза.

Башха лаьтьаш яц кхыйола компанеш а. Рангех долча табела тIа цIена пайда баькхарий моллагIа моттиге я «Мобил ойл» — 130 кхоалагIча моттиге — «Тексако» — 211 процент пайда совбьаннараш. «Стандарт ойл» пайда 191 процентага, «Галф ойл» — 97,1 процентага, «Коноко» — 133 процентага кхаьчаб.

Бакъда монополешта доккхий пайдаш тIадахьаш йола уж «позитивни белгалонаш» мугIарера американцаш тIадбугаш яц. Бензоколонкашнаре маьхаш цхьан шера 52 процент тIаьхийттад. Цу маьхах бензин ийде торо йоацараш машинашца кIезигагIа лел, бакъда доагора эша мехкдаьтта кIезигагIа ийде сел атта дац.

Къечен къоаналгахьа лестачек американций, аьннад США энергетика министра заместителa Джон О'Лири, укх Iай дуача даарахи чуIеча цIеношкарча йовхалахи цаI мара ца хила тарлу, аьнна. Доагора эшачи мехкдаьттена хIанз санна маьхаш тIадетталуш хуле Iа чакхдоалаш цхьан галлонах доллара совгIа дала дезача кхоачарга гIулакх.

О. ПОЛЯКОВСКИЙ,
ТАСС корреспондент.
Нью-Йорк.

Іилман техникан горизонташ

ЦІЕН-НАЬНА ГІОНЧИЙ

«Тайфун» «Вихро» пьй. Из лоаркІаме событи еэйир «Металлист» яхача Серпуховерча заводе. Къоаналтахьа леста «Вихрь» нхыча дом чуувзаргашта юххе стенда тІа дІатІаоттайнр, дьыи цІерашта юкъе хилийта. ХІьта кердачоа цІенхІаштара испытанеш хула ха хьатІахьачай.

Халкъа эшача товарий конструкторски бюро заводской лабораторе кІуве Іоьллар — бІоахалга а кхатарга а диллача чо хьаддача боарамагІа болаш бар. Лоьрххіа цу гІулакха кьичбаь дом тІахьаьрцар (кІеззига гІуми кІеззига хьокхаь аьта бамбуш), болх бе йолаллийтар «Тайфун», ха ва а яийна. Дом чуувзарго болх бир «хьаьар Іо а ухаш». Цул тІехьагІа цехерча бархьаш хьалъухкадеча моттиге латтача шкафашта басар хьаккхийтар, экзаца хий тохийтар, лаборанта тІайийха костюм цІеньлийтар. ТІадоагІача бІарччача кІирагІа хІалла кьа а цо хеташ болх бе йолайолийтар, соцабора, чІегаш дІадеттар, хьадоахар — итт ваарзза, 30 шера цун бе базача балха лоархІам болаш. Безача мухьана но хьалакккха гІийртар. Ши-шетІа из шелъеш дола Іург дІа а къайла болх байтар — лоалой хьожаш. ТІаккха ше чукхетача тайпара пикала тІара чутехар, лаьтта а кхоачнйташ — хІьта из а лайро.

Хьонача «Тайфуна» цу бытови испытанеш оанацьираша новкьостал дир пачхьалкхен дикала Знак яххан, цо йоах: ер товар дунен рынко дІадехарча эггара лакхагІдарашка хьежжа да. Пачхьалкхен аттестационни комиссе решени дай, «Тайфун», вай даьхен эггара тешаме гІа а технически толашагІа в йола дом чуувзарг я аьна.

Из хьаьрех цхьанне — халкъа эшача товарий заводской конструкторски бюро хьалхле лоласча конструктора Геннадий Минченкос дувц:

— «Тайфун» поточни производстве оттаьй, ацараша чІоагІа хоатташ я. ХІьта а из дІохо эргальнхо тоэеш да тхо. Масала, цІа чура цІендеча шланга тІарча пластмассови насадкала мегта металлически яр оттаьй — цо кІозагІа чулоац дом.

Цул совгІа, нолотнох яь фильтр ег сзаргІоацоц бокьоица мукъабаьхаб «Тайфуна» цІен-ноаной. Из віашагІйол цкъа юевча хувцаш йолча каьхата фильтрех. Каьхата фильтр хувца еза ха хьатІакхачарах хоамо бу корпуса тІилаттача дема ша йизара индикаторо.

ХІанз укх сахьате дом чуувзарга аргІанара перспективни модель хьажра балхаш деш ба завода конструктораш. Лехараш шиз лостамагІа ду. Цкъа-дале, технически характеристикаш тоав гІерт инженераш. Хьадаьд кердача модела «догь» зІамига а кхоме а йола двигательни устройство. ШоззагІа-дале, домчуувзарг, быта деррига кхы предметаш в свина, квартира интерьера чу тоеш хила еза. Долча, цун оформлене массекх вариант оттас еза. «Металлиста» конструкторашна технически эстетика Институтаца цхьана хІапалехьа оттаьй дом чуувзарга-пуфика вариант. Укхаза дом чуувзарг кІаьда ботт тІа а белла цхьайладькхай — цу тІа атта вагІа йиш я, из саьнга чутетта а екаргьяц.

...БІаь совгІа дан-мехка производства тайп-тайпара йола электроприбораш кхоач мехка специализированни магазинашка. Уж тешаме быта юкъеихай. ЦІен-ноаной гІончий а хиина дІаэтта [illegible] а йолаш пайда эц кухне лелаеча машинах «Малыш», дом чубуаргех «Тайфунах» е «Циклонах», холодильниех «ЗИЛ-ахи», «Минскахи», барзкъаш дуттача машинах «Малюткахх» е «Золушках». Укхаза цІераш яьхай духхьал пачхьалкхен дикала Знак енкарий.

Бытовой электротоварий ассортимент шерагара шера та дегІайоагІа, дар тІера сурт хоалу, дикал лакхлу.

— Бытовой электротоварш дохкига, — дувц СССР торговле Министерства электротоварий отдела начальника Василий Гудина, — кхарча пятилетке 11 процента хІана деннодаш аьна лакхдеинад цул хьалхарчуица нийсдича. Нагахьа санна 1976 шера оаха 4700 эзар холодильник екха хиннавле, 1978 шера — 5090 эзар; барзкъаш дутта машинаш цу шерашка хьалхагІа — 3309 эзари шоллагІа — 3503 эзара.

Ассортимент эргайоаххх динатІа йолчу моделашца. Масала, 1979 шера диттара режим шиъ а йолаш йолча ахиптоматически барзкъаш дуттача машинаша ерригача производствах 45 процент гаргга лаьцар, хІаьта 1980 шу хьатІакхочаш 60 процента кхоачаш лакхлургда цар дакъа. 11-ча пятилетке (1981—1985 шераш) 1966—1970 шерашка, кешта аьлча уж эггара дукхагІа хьаьнчи шерашка, промышленносто арахийцача машиний парк ерригa в аргавокхаргьи.

ТІехьарча шерашка дукхагІа хоатташ я йокхдий холодильникаш. 200 а дукхагІа в литр чухошача холодильникий дакъа лакхдеинад ерригача производстве 1976 шера хиннача 22,3 процентагаро 1979 шера 34,1 процентага кхоачаш.

Моделаш тоаяра керттерча лостамех цаІ изделей комфортность лакхьяр ба. Цу гІулакха пайда эц пенополиуретан, пластмассий духь-духьа тайпаш санна йолчу кердача материалех. Испаритело бaь ша бошабара автоматически процессо мукъабоах, цІен-ноаной, холодильник соцa а лц, цу чу мел йола хІаьа хьалькхара сакъердаже йоацача процедурах. Къьост-къьостача моделех малир шелду устройство, автономни шалтегере тoраш йоахк.

Хувцаенный барзкъаш тегача машиний рынка конъюнктура а. Уж дукхагІа хоатташ хилар бахьан долаш алсамдаьлнад ерригача производстве дукха операций е йиш йолча машиний дакъа.

ТІехьарча шерашка шитта дикна дукхагІа дІанно дом чубуаргаш в. Из комфортность лакхагІа йола кердача маркаех ераш арахецарна а приборий роашкки мах лохбаларце а дуккъленна да.

ХІанз укх сахьате хІара бІаь дезала 78 холодильник, 70 барзкъаш дутта машин, 64 барзкъаш тега машин кхоач вай мехка.

Алевтина ОРЛОВА. (АПН).

МОСКВА. «Мосфильм» киностуде СССР Пачхьалкхен преме лауреат, СССР халкъа артист Матвеев Евгений керте латтача творчески группа доаккхаш да «Къаьста лоархІам бола задани» яха художественни фильм. Фильм хетадаьд тІема шерашка тыле карагІдаьннача деналеча гІулакхашта.

— Жанрага диллача из халкъа турпала драма я, — дувц Е. Матвеева. — Оаха лаьрхІад партен Советски правительствой къаьстта лоархІам бола задани — эвакуаци яьча заводе «ИЛ-2» яха штурмовикаш арахецарга миннта кхоачашдаьд. Уж штурмовикаш чІоагІа эшаш хиннай фронта.

Фильме дакъа лоацаш ба итташ, бІаьш Воронеже а областе а баха къахьетамхой. Карттера ролаш ловзаю Е. Матвеева, Н. Крючкова, В. Заклуннанс, Л. Гурченкос, Е. Кондратова, Е. Самойлова, А. Парра, кхыбараша.

СУРТА ТІА: фильм доаккхача хана. Актераш Е. Лазареви (аьрдехьара вар) Е. Матвееви.

Н. МАЛЫШЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ ХЬАЛКХЕБЕ

«Бер сакхета а даьнка, цо хьалхара мот боаниташехь дІаболалу дунцара кхетама болх. Из зІамига а долаш, цо дІааьнар дІаэцача хана берашта хьалхашка вай хьабеах адамий юкъарча нравственноста боараш, морала азбука Іомаду. Нравственноста адамий юкъарча азбукаца цхьана граждански хьинара а самодеятельноста а нІоарта чулоацам хилийта дерг!. Атта дац дана дар, во дар къоастаде, хІаьта из хоаш ца хилча Дай-мехка сийле, цун низ, Коммунистически [illegible]».

В. А. Сухомлински цу дешаш [illegible] патриоташ-интернационалисташ хьалкхебара хьехархошта хьалхашка латта декхараш.

Тха школе дешархошта патриотически интернациональни кхетам балара дукха къахьег. Ала деза, из болх тІехь-тІехьагІа чоалханегІа хула.

Тха школерча пионерашеи комсомольцашеи хьинаре лакъа лоац революционни, тІема, къахьегама сийлен ерригсоюзни походе. Дукхача пионерски отрядашта лелаю Советски Союза Турпалий, цІи хезача летчиний, космонавтий цІераш. Шоаш цІи лелаеча турпалех материал гулъяьй пионерски отрядаш, классашка пионерски уголокаш ю.

Патриотически темаех лаьца классни сахьаташ чаккхдоах пионерски отрядашка: «Атта яьмханзар Котало», «Сийле хийла вай Эскара», «ЗІамига лаьтта»...

Школе дешархой каст-каста віашагІбетталу тІема а къахьегама а ветеранашца, 1—3 классашка утренникаш хул «Берная кьона, салте» яха тема а йолаш. «Цу деной сий доаргдац» яхача темах пионерски сбораш «Салте машар лорабеш ва» яхача темах комсомольски собранеш хул.

5 — 8 классашка деша даІача берашта къаьстта дукха дезаш да «Зарница» яха тІема-спортивни ловзар. 9 — 10 классашка деша даІача бераша дакъа лоац «Орленок» яхача тІема-спортивни ловзаре. Ловзарашта кулгалду консультантий совето. Совета чубоагІа школера хьехархой, хІаьта царна юкъе керттера консультант ва школа военрук Б. А. Оздоев.

Патриотически кхетам лулага тха школе айхха дувзадена да интернациональни кхетам баларца. Цу балхо вай а доазол дехьарча социалистически а мехкашкарча дукхача къаний доттагІал чІоагІду. Къамаш дукха дезардолаш, националистически уйлаш хургІоацаш къона тІехье хьалкхее гІерт педколлектив.

Интернациональни кхетам лучa тайп-тайпара методаши формаши хила йиш я. Царех массеки юцаргья аз. Юхьаннарча классашка чаккхдоах оаха утренникаш. Утренникашка дакъа лоацаш хул тайп-тайпарча къамех бола нах.

Дай-мохк дикагІа бовзара, цунцара безам кхы а алсамбаьккхара союзни республикашка гІолла зорчин никъ белга хул. 1 — 3 классашка цун тема я: «Дукха мехкаш да дунен тІа, баккъда, Даймохк цаІ мара бац», 4 — 7 классашка — «Цхьа дезал я долаш, сийрдача кхаанега». 8 — 10 классашка — «Барт гаьна цхьа дезал».

Интернациональни кхетам лучa новагІа дакъа лоацаш я интернациональни доттагІален клуб (КИД). КИД-е бечa балхаца дакъа лоацаш ба 5 — 10 классашкара дешархой. КИД-о пайда эц радиотелепередачех, «Пионерски правда» тІара а «Комсомольски правда» тІара а статьяш еш. КИД-а довкъошхоша письмош дІа-са ухийт вай мехка республикашка а доазол дехьарча социалистически мехкашка а балхача пионерашка. Каст-каста клуба членаца заседанеш а еш дунц вежарашка долча социалистически мехкашкара уха письмош.

Къона ноахал хьалкхеде деза шоай социалистически Дай-мехках дошхал дерг, долаш — Социалистически строй тІех йолга дІа а хойташ, кагирхой Іомабе беза из еза, буржуазни идеологеней моралан духьала машар беана къонсам лоаттабе.

Из деррига а кхоачашде гІертац хьинаре къахьегаш я тха школа педколлектив.

И. ХАМХОЕВ.
Назрановски района Пхьилекъонгий-Юртарча № 2 йолча юкъерча школа директор.

Кагирхой йоакхо ю

Парте ЦК «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» болча соцамо дІадехача керттерчарех да кагирхошта коммунистически кхетам балара болх массе оагІорахьара вІашгІехьбоаккхилта. Из болх лелабе беза кагирхой къахьегама коллективашка санна, уж бахача моттигашка а. ХІаьта Нохч-ГІалгІай гІолломдьера управлене болхлой общежитешка цхи бІаьн ах бІаьн гаргга зІамига саги йоІи яхаш хилар терхалдича, геттара лакклу цита чакхбоаккхача кхетам баларе балха лоархІам.

Ерригача общежитешка партийнии профсоюзнии организацей тІениа управлене комсомола комитето вІашагІехкай общежитей советаш. Кагирхошта юкъе лоьрххІа оттаьча илоагІа боаржабаьд парте XXV съезда, цул тІехьагІорта КПСС ЦК Пленумий, ВЛКСМ XVIII съезда решенеш Іомара болх. Цу балха тІа пайда эйбу оаха общественно-политически дешарех, лекцеш, беседаш политинформацеш чакхьяхар санна йолча формех. Уж чакхйоахача тха политинформатораша, агитатораша санна дакъа лоац «Знание» обществе республикански районнии органашацей лектораша, партийни советски органий балхахоша. Ер шу долдаретто дена общежитешка хиний общественно-политически, технически, медицински кхьолча темаех йола 100 совгІа лекции беседен.

Общежитей советаша беча дІейно-кхетам балара балха юкъе йоккха моттиг дІелоац сийлахь-боккха В. И. Ленин ваь 110 шу дизара кийчо пр. Кагирхошна ю баьчча вахарах в билхах а йола беседаш, вар ладувгІ трамплаттиваш тІа дІалодаьча Ильича шиі а цунна уллув лаьттача парте ветераний а кьамаьлашка. Массанахьа кийчьяьй баьчча вахаре сий долча гІулакхашта хетаь стендаш. № 6 йолча общежите дика чакхдаьлар В. И. Ленина роль ловзаьвча М. Лермонтова цІерагІча театра актераца Л. Куклишца хиина вІашагІкхетар. Актера дийцар баьчча сурт сибат сцена тІа хьахоллара це Іомадалча В. И. Ленина документех, из вовзаш хиннача нахаца цІий хиннача вІашагІкхетарех.

Ииттв дика чакхъьлар йилагІчен алхлагІчен общежитешка хиина новкъоста Л. И. Брежнева «ЗІамига лаьтта», «Юхадийдалар», «Целина» яхача произведенеех хиина кинскаш дешарий конференцеш. ДукхагІ йолча общежитешка массаза а болх беш я тайп-тайпара киноленторет. Чакхйоах кагирхой теркам дукхагІа тІаозаш долча дешашта хетаь диспуташ, хаттарийн кошйи сайреваш. Царех цхьаьрий темаш укх тайпара я: «Бусалба дин мила», «Марха кхабарах доала ев», «Зулаваш лелаеранна къовсам лоаттобар — массане а декхар», «Къахьегам я эшо а» — инттa кхыбараш. Уж тайпа мероприятеш чакхйоахача дика новкъостал ду юриста Л. Колодяжаенси Л. Н. Толстоа цІерагІча Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университета доцента В. Ковмацен.

Болхлой общежитешка бахаш кагирхой эрсий, нохчий, гІалгІай, эрмалой, гуржий, дукхача кхыдолча къамех бола наь ба. Царна юкъе шерра боаржабаь лелабу интернационально патриотически кхетам балара болх. Кагирхой каст-каста вІашагІ бетталу доттагІала сайреваш, уж болча хьошалгІа уж Нохч-ГІалгІайчене кхахьегаш бола Болгарера гІоннахой.

Кагирхошта хаинахьа йицлургйоацача тайпара чакхьялар комсомол вІашагІьелача денна хетаь «Ноахалий оазаш» яха сайре. Из хьайийлар 30-ча шерашкара комсомольца В. Перекайтина. Цо дийцар Советий Мехк экономика лара йолдаш, из чІоагІьеш шиі ний сархоша гойтача, къахьегама денахьех. Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІема шерашка царна карагІаийнача турпала гІулакхех. Цул тІехьагІа къамаьл дир 40-ча шерашка ВЛКСМ Грозненски горкома а обкома а секретарь хиннача Е. Варавиннас. Кагирхой дог тоходолийтиш дар фашистий бомбаех Грозерча заводашка йийлна цІераш йоаса хиначча дог-майрача комсомолхоех-пожарникех цо дийцар. 70-ча шерий комсомольций цІерагІа сайреш къамаьл даьча СМУ-7 слесара-монтажника Х. Мараева.

«Чечингдорупрaвлене» проектно-сметни бюро начальника В. Ковтуна белгалдаьккхар, дайн тІулахка мутІахьа болча хІаьзарча комсомольцаша парте XXV съезда решенеш вахаре кхоачашъяра тІатеІла къахьетила. Сайре чакхйоаллаш кагирхошa хьалхашта делар эзаш, тайп-тайпара совгІатаи, оттадир художественни самодеятельноста концерт.

Кагирхой вахара тІа-тІа дукхагІа юкъекуаш латт керда обрядаш. ХІана дика традици хулаш доагІа тхо долчара эскаре гІулакх де бозха кагирхой белаь чакхьбоахилга. Масала, ноябрь бетта № 4 йолча общежите вшта ниггабаьхар къона болхлой А. Темирсултанови Н. Арсанукаева. Царга дег гІара доагІа дешаш аьлар тІема а къахьетама а ветерана Д. И. Калашникова, общежите совета членаша.

Комсомольски организаци дукха теркам тІаухийт къахьегама коллективашцара кагирхой бувзамаш чІоагІдара. Оаха чакхдоах кагирхой хьехамчаш дола вІашагІкхетареш. Царна кхетам балара ноашкара дикка дакъа юкъеякхь каст-каста общежитешка ухаш болча. Социалистически Къахьегама Турпала, комсомольско-кагирхой бригада кулгалхочо Ш. Хаяжиева, къахьегама ветерана, СМУ-7 бригадира М. Астахова, СМУ-9 партбюро секретара А. Вешнина, кхыбарата.

Общежитешка массанахьа самоуправленета баьннаб. Цига бахача кагирхоша хьаьаре дакъа лоац мебель тоаеча, чуьнахьа а арахьа а лостам беча. Цар шиш болаш дІахойт антиобщественни гІулакхаш леладу нах шоаш ловргбоацилга. Цудухьа массанахьара а хІана дац авина цІендаь дІадаьккхад общественни порядок телхаелга. Цу гІулакха дика вакъайоа С. Шамхарова кулгалду комсомольски оперативни отряд.

Кхетам балара болх общежитешка къаьста чІоагІа бувзабешна ба бахах мукъа йолча хандаца. ХІаьта новкъоста Л. И. Брежнева къаьлта ма аллара, «общественна хьалхашкарча бехктоккамах мукъа вола ха яц ца». Из ха зохьа йоа йиш яц, сага шийна а цуйта хьежжа общественна а пайдане хургйолча тайпара віаш тІехьъяха еза кагирхой мукъа ха. Цу декхарах лоархІадалар хет тхона управлене комсомольски организаце доккха декхар.

Г. ТОЧИЕВ,
Нохч-ГІалгІай гІишлошъяра управлене ВЛКСМ комитета секретарь.

ОЛИМПИАДА ДІАЙОЛАЯЛАЛЕХЬАРА
КИЕВ

Олимпийски ловзараш долча дана Киеве Центральни стадионе Олимпиада турнира хьалхара футбольни вордІ матч хургья. Ши миллион саг ваха город цу событена кийчъу кхоалагІа шу да.

Киева олимпийски керттера гІишло — 100 эзар саг чухоаш Центральни стадион. Футболах ловза моттиг хилара совгІа, кьтача атлетика секторош, тренировочни майдилгаш, спортсменашта лаьрхІа реабилитационни центр, пресс-центр, кхыдар долча пух ерригача йоккхача спортивни комплексана модернизаци яьй.

ХІара командана лаьрхІа къаьстта тренировочни стадион хургья мел эша хьалаш а долаш.

Олимпиада хьаьнашка а дуи доакъошхошка а Киеве хьежаш я 18 гостиница, мел эшар чудола 32 общежити, мотель, кемпинг. Украински халкъа кухнеца безам болчарта хьежаш я ресторанаш «Караса цІа», «Верховина», «Наталка», «Курени», «Чарахьо». Дукъал кхаь шера халкъа депутатий городской Совета исполкоме соте аьнача бесса, республика столице 108 керда тиха хьалъяь, бІаьннешта капитальни ремонт яьй. «Дошо гІомараш» яхача деррига дунен тІа йовзача курорте стажировке а хинаь, дукха ха йоаш Болгарера цІенаш метр; дотелеши официантами кийчьеча республикански школа дешархой йоккха група. Ловзараш - 80 гІулакх хе кийчъеча тІа-тІа дукхагІа кулача городской бовхама звенех из тІеххьара цхьа фокт мара яц.

Хоаш из хилларе, цхьан футболах бахаргбац Киева хьаьший. Царга хьежаш я сакъердаме туристски маршруташ. Уж хьожаргба Киеверча йовзаш йолча музейка: скифски дошо коллекци гулъьча «Дошо гаязата», суртий галерейшка, Шевченко Тараса, Исторически музейшка, города кхьча сийлахьча моттигашка. ХІанз Украина столица шиі 1500 шу дизара кийчъуш я, из дездерга 1982 шера, цу собыытена хетаь я дукха экспозицеш.

Къамаи, дунеи классикий дикагІа йола спектаклаш хьокхаргья Шевченко Тараса цІерагІча операн балетен Театро, Леси Украинка цІерагІча драма Театро, Франко Ивана цІерагІча Украински драматически театро, «Украина» яхача культуре дворецa сцена тІа ловзаш хургья къамаи халкъарaн хоровоя коллективаш — Веревка Григоре цІерагІа хор, Вирский Павела цІерагІа халкъа халхара ансамбль, кхыбараш.

Хургдоача Олимпийски ловзарашца дувзадена, — дувц УССР Министрий Совета доазол дехьарча туризма Управлене начальника Добротвор Виктора — доазол дехьарча туристий йиш хургья Киевал совгІа Украина туристски центрашка гІолла чакхъьовлача лаьрххІача олимпийски маршруташка гІолла баха.

Олимпиада-80 хьаьнашта лаьрхІа Украина столице гІолла чакхъяккха 80 совгІа маршрут кийчъьй киевски туристско-экскурсионни бюрос.

Игорь ЗАСЕДА, АПН корреспондент.

Туркменски ССР. 20 шера болх беш дола В. И. Ленина цІерагІча Каракумски канал доаккхача хана цу сийлахьйоккхача хин магистралага дІадахар юхаметтаоттад. Массехк шу да пайда я луш из болх беш дола.

— Из болх бе доладаларна республике хиш дехкаш дола кхаш миллион гектарга кхоачаш дукхагІа хиннад. БІаьнеренашка дакъса дахьдалькка лаьтташка хьаьй йоккхий боамби лелабу. Бьъцадаараши хирбазиш - писташи лелаю, комсаш лелаю совхозаш, хьайбаш леладу комплексаш, итташ колхозаш.

Каракумашка доккха хиш кхьачачул тІехьагІа хьахинай уккази чкъаьрий промысел. Иолотански рыбпромхозо хІара шера искусственни ІамашкаРа бІаьш тоннаш сазан, карп, сом, судак, толстолобик, кІай амур яха чкъаьрий доах.

СУРТА ТІА: чкъаьрий луцараш Р. Омарови (аьрдехьарвар) Р. Худайбердыеви.

С. РОЗЫЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

I ПРОГРАММА
7 ДЕКАБРЬ

8.00 — «Ха».
8.40 — Іубранара гимнастика.
9.05 — Кинжка хьа вахарс.
9.50 — «Тхона кхоачацде, оаха санна кхоачацде, тхоа динагІа кхоачаиде». Германски Демократически республикера передача.
10.50 — ДІалоах РСФСР халкъа артиста Доминнера. Фильм-концерт. Янстедальча — кердадараш.
14.30 — Кеписдараш.
14.50 — «СибарегІен ГаьнарчаМалхбоален гІолла». Кинопрограмма.
15.45 — «Художникъ зола дувцараш». СССР халкъа художник Белашова.
16.15 — «Оаххарий хьаьхелья беранта».
16.45 — «Москва а москвичаш а».
17.15 — «Даведонис» яхача малача махьа хора Латвийски ССР заслуженни коллектива концерт.
17.55 — «Орленок» яхача телестуде юкораш. Советски Союза Турпалца Лапшасскеца вІашагІкхетар.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Советски назой концерт.
19.25 — «Балтика депутат» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Жипарий, мечкарий!». Транспорта кхоача болхлой-хкальмахьа конкурс. Перерыве — «Тахан дунен тІа» яха информационни выпуск.
8.40 — Истори. 8-гІа класс. Жанна д'Арк.
9.05 — Английски мотт.
10.10 — «М. Горький. Американ йола очерк».
10.40 — Н. В. Гоголь. «Ревизор». 7-гІа класс.
11.10 — Профтехучилищей дешархошта. Физика.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лаккара математика. 1-гІа курс.
13.25 — Марксистско-ленински этика лардаш. Сиг йоалаь брак яра а лезала а нравственни лардаш.
14.15 — Подготовительни отделеней ладувгІархошта. Физика.
14.45 — Эрсан — лора. Кхача оькача организашта лазар кхате ду физиодарба.
15.45 — «Звездочет» яха телевизионни журнал.
16.30 — Эрсан — хьехархоучина. Истори. 7-гІа класс. Куликовски гІом.
17.00 — Н. А. Некрасов. «Мороз-Красный нос». 6-гІа класс.
18.00 — «Нохч-ГІалгІайчу гІалла».
18.20 — «Патриоташ кхебар» (нохчий меттала).
18.30 — КПСС ЦК 1979-ча шера ноябрьски Пленум [illegible] кхоачаше. Керттерча новкъа.
19.00 — «Хьамсара ашараш» яхача Кабардино-Балкарски пачхьалкхен филармоне эстрадни ансамбла концерт.
20.00 — «Бейса дахьъала хийла шуи, бераш!».
20.15 — «Саги Закони».
20.30 — Д. Шостакович. № 5 йола симфони.
21.40 — «Пачхьалкхан капустеннх» яха телевизионни художественни фильм. ШоллагІа сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — Іилман-популярни фильмий программа.

РАДИО

7 ДЕКАБРЬ

6.00 — «Юртара Іуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.00 — «Социалистически яха дневник» (эрсий меттала).
8.15 — «Хьехамца яха болх». «Красный молот» заводера передача (нохчий меттала).
9.10 — «Атеист» яха радиожурнал (эрсий меттала).
9.30 — Ашараш (эрсий меттала).
16.00 — Передачий программа. Хасттамах бола хоам (эрсий меттала).
16.01 — «Партийни принципиальноста». Беседа (нохчий меттала).
16.15 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (эрсий меттала).
16.40 — Халкъа ашараш (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гІалгІай меттала).

Тахан республике гІоллеи Грозненни хувиалуш морхаш а йолаш йоачав а йоацаш. Тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьенхаш хилен фетара температуре республике 5—9, Грозне 8—13 градус. Іовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ

ШЕРЛУ РАЗРЯДНИКИЙ МУГІАРАШ

Город Гудермесе чакхдаьлар «СССР лоаияра а къахьетама а кийча ва» яхача многоборьях Ерригсоюзни нормативий комплексагІа дола къовсамаш. Цига дакъа лоацаш вар 200 гаргга саг. Уж бар производственни коллективий физически культура викалаш. Чемпиона цІи яьккхар цу яхье къовсавенна хиннича моттигерча педагогически училища дешархочо Тантабаев Хьасана. Цун чото я 75 очко. ШоллагІа моттиг яьккхар Мацаев Хизара, (73 очко), кхоалагІча моттиге — № 8 йолча профессионально-технически училищерча физкультурника Вимурзаев Лаьчас.

— Тха городе физкультура а спорт а дегІаяра дикка гІоновкъостал ду цу тайпарча традиционни турнираша, — аьлар Гудермесски горспорткомитета председателя Кахарова. Укх турнире ГТО комплексагІа хьалхарча разряда нормативаш кхоачашдир бІаь совгІча саго. ТІехь-тІайоагІа ха хана кхы а чІоагІагІа лелабергба оаха цу даьлъе беш бола болх.

КІАЛТОХАРГАГІА ЛАТАР

Башкирски АССР столице Уфе чакхъялар кІалтохаргагІа латараш юкъе «Локомотива» ДСО Центральни Совета чемпиона цІи яккхара турнир.

Цига дакъа лоецаш бар вай мехкарча кхойтта машиннакъа викалаш. Къилбаседа Кавказа машиннакъа спортсменашта юкъе вар Нохч-ГІалгІайчера итт этлет.

60 килограмм дозал долча спортсменашта юкъе котвалана чемпиона цІи а йоаккхаш шиий СССР спорта мастера дІи дІачІоагІйир Чапаев Вахас. 65 килограмм дозал долча кІалтохаргагІа латарашта юкъе хьалхара приз Чахкиев Ахьмада яьккхар. 68 килограмм хулаш вола Муцаев Хьамид кхоалагІча моттиге нийсвелар. Уж толамаш даларах цу шинна а зІамигача сага вІаштІехьдаьлар СССР спорта мастера норматив кхоачашде.

95 килограмм дозал долаш болча атлеташта юкъе Демильханов Муьсаих чемпион хилар, хІаьта Селихов Муьсае шоллагІа приз яьккхар.

Цу яхье вай спортсменаш кийчбаьр СССР спорта мастер, РСФСР заслуженни тренер Куцель Феликс Петрович ва.

ШАХМАТАШ

Махачкала хилар Къилбаседа Кавказа машиннакъа «Локомотива» ДСО райсоветашта юкъе шахматех ловзаш хьалхара моттиг яккхара турнир.

Машиннакъа Грозненски отделене «Локомотива» райсовета сий дакъа цига бахилар СССР спорта мастера кандидаташ Сусиин Анатолийи Самойлов Олега, хьалхара разрядникаш Аллмов Рашиди Белоусов Владимири. Цу яхье цар дика аьттув а баьлар. Цар яьккхар хьалхара моттиг.

А. БЕК.

КУЛЬТУРА ХОАМ

БАШХА СОВГІАТ

ТІехь-тІехьагІа хозлуш тоалуш дегІаьв Нохч-ГІалгІайчера городаш, вортташ хьалду керда гІишлош, кхыйоли гІишлош. Нештa массехк да хьалха Надтеречни районерча «Новогрозненски» совхоза къахьегамхой вахаре а хиннад цхьа дикахетар. Укхаза хьаийлад 400 моттиг йола культура Дворец. Из хьалъяй совхоза къахьегамхоша халкъа йоахама плаанш тІедика кхоачашъярах хьачийачта доьшкъбошта мел дар йоккха сцена, тайп-тайпарча кружокашта лаьрхІа дола хоза кийчадь сийдола зІенош.

Дворец хьаедача делача дийнахьа совхоза къахьегамхошта лаьрхІа доккха концерт оттадир Донерча казакий ансамбла артисташа.

Цул совгІа, укх карарча шерах юкенсача хана яьргболаш я 250 саги лаьрхІа йола общежити шиша квартира йола бараІ цІа цу тІа а. ТІехь-тІайоагІача хана укхаза е лерхІаш я шийна юкъе бассейн а йолаш йола йоккха спортивни комплекс.

Р. БАКАЛАЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; белхтоххама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта бахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.
НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.
Газет арадувла шинарен, ереи, шоаттен деношка.
СФ05380. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7071.